

TRIMITAS

TOMAS:
labai pasiilgstu
jaunųjų šaulių
veiklos

9771392475004

1,99 €

2026 M. NR. 1 (1405)
TIRAŽAS 1000 EGZ.

© „TRIMITAS“, 2025
LEIDINIO INDEKSAS 5291.
ISSN 1392-4753

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **AŠ ESU ŠAULYS / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ**
Tomas Januškevičius: labai pasiilgstu jaunųjų šaulių veiklos
- 6 **ŠAULIAI 360° / VALDAS KILPYS**
Kęstutis Ščevinskas: Mūsų šaliai pirmiausia trūksta ne dronų, o patriotiškų piliečių!
- 9 **VEIKLOS PULSAS / VALDAS KILPYS**
Sausio 13-osios bėgimas, kai anūakai paauga...
- 10 **VEIKLOS PULSAS / GEDIMINAS JANKUS**
1991 metų įvykius prisimenant
- 12 **IŠEIVIJOS ŠAULIAI / STASYS IGNATAVIČIUS**
LŠS Išeivijoje vado Mykolo Abariaus 100-osioms gimimo metinėms
- 14 **ŠAULIAI STUDENTAI | SAJA / AISTĖ DAMBRAUSKAITĖ**
Apie patirtis Šaulių sąjungoje ir kelią į korporaciją Saja
- 16 **VISUOTINĖ GYNYBA / LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ**
Šaulio idėja. Spektaklis vaikams ir pilietiškumo pamokos
- 18 **ATSPARUMAS DEZINFORMACIJAI / JŪRATĖ STANKUVIENĖ**
Botai, jų fermos ar tikri sekėjai?
- 21 **KIBERNETINIS SAUGUMAS**
Ekrane netikėtai pasirodęs įspėjimas verčia skubiai imtis veiksmų: ekspertas pataria nepasiduoti panikai
- 23 **KARYBA / ŽIVILĖ STADALYTĖ**
Balansas vietoje kraštutinumų: koks karininkas ir kokia visuomenė reikalinga šiandien
- 26 **IŠMOKTOS PAMOKOS / EDUARDAS KLIMENKA GABRIELIUS E. KLIMENKA,**
Nepalikti pėdsako: pagarba gamtai
- 28 **KULTŪRA / IEVA KRIVICKAITĖ**
Šaulių 10-osios rinktinės choras: dainavimas padeda jaustis geriau
- 30 **VALIA PRIEŠINTIS / DR. AISTĖ PETRAUSKIENĖ**
Partizaninio karo kraštovaizdis
- 34 **ARSENALAS / VALDAS KILPYS**
Pistoletas APS: įdomi atgyvena
- 36 **PSICHOLOGINIS ATSPARUMAS / DR. MYKOLAS SIMAS POŠKUS**
Psichologinis pasiruošimas bazinių šaulio įgūdžių kursams

Išleidžiamas paskutinę kiekvieno mėnesio savaitę.

Kasdienes naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

f Lietuvos šaulių sąjunga

VYR. REDAKTORĖ Lina Kasparaitė-Balaišė
KALBOS REDAKTORĖ Sandra Balžekaitė
KORESPONDENTAS Valdas Kilpys
DIZAINAS Greta Janutytė,
Paulius Budrikis (CRITICAL)

VIRŠELIO NUOTRAUKA: Tomas Januškevičius
2025 m. jaunųjų šaulių žaidynėse
NUOTR. AUT.: Vidmantas Činauskas

REDAKCIJOS KOLEGIJA:
Žilvinas Neliubšys / CV narys
Aurimas Navikas / CV narys
Augustas Žukauskas / CV narys
Aušra Garnienė / LŠS Komunikacijos skyriaus vedėja
Gabrielius E. Klimenka / šaulys
Gertrūda Šitkauskaitė / neformaliojo švietimo mokytoja
Gintautas Vasilevskis / išėivijos šaulys

Autorių dėmesiu! – norinčius publikuoti savo parengtus straipsnius žurnale prašome su redakcija suderinti temą iš anksto, o medžiagų kitam numeriui laukiame iki einamojo mėnesio 10 dienos imtinai!

SPAUSDINO UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas
Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuve.

LEIDĖJAS: Lietuvos šaulių sąjunga
FACEBOOK.COM/SAULIUSAJUNGA.LT

ADRESAS: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
EL. P. redakcija@sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.

Vilniaus knygų mugė

Žodis ieško savo žmogaus

02.26–03.01
2026

Susitikime Lietuvos šaulių sąjungos stande Vilniaus knygų mugėje!

1

TOMAS JANUŠKEVIČ'IUS: LABAI PASIILGSTU JAUNŪJŲ ŠAULIŲ VEIKLOS

Tekstas: LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ

Nuotraukos: T. JANUŠKEVIČ'IAUS
ASMENINIS ARCHYVAS

1

1. Labiausiai įsimena ten sutikti žmonės.

2. Jaunųjų šaulių būrelyje galima atrasti įvairiausių veiklų: nuo stovyklų, žygių iki dronų valdymo.

3. Čia tampama viena, didele šeima, kur ir visi vienas kitą gerai pažįsta.

Aštuoneri metai su jaunojo šaulio uniforma, šimtai trečiadienių ir tūkstančiai įsimintų akimirų – ne tik laikas, bet ir Tomo kelias, suformavęs tvirtesnį žmogų, stipresnę asmenybę ir nulėmęs ateities pasirinkimus.

Įsimintinių momentų buvo labai daug, bet pirmiausia labai įsiminė žmonės, su kuriais teko bendrauti.

Tai žmonės, su kuriais buvome stovyklose, pratybose, miškuose ir jie palaikė, kai buvo sunku.

Rukloje gyvenantis T. Januškevičius tokį kelią pasirinko būdamas vos dešimties, o šiandien, sulaukęs pilnametystės, jau atsisveikina su jaunųjų šaulių gretomis. Per tuos metus būta įvairių patirčių ir nutikimų, bet aktyvumas Tomą lydėjo nuolat, nuo jo kūrybinių iki sportinių veiklų. Jo kelias tarsi ir parodo, kad iniciatyva bei lyderystė neatsiranda per naktį, randasi iš patirties, atsakomybės ir drąsos. Tai koks gi tas aštuonerių metų jaunojo šaulio kelias, ką jis davė Tomui ir kas jį lydėjo greta – apie tai kalbamės su 18-mečiu, dabar jau buvusiu jaunuoju šauliu.

Tomai, tau neseniai suėjo 18-iolika, neseniai baigei jaunojo šaulio kelią, kuriame praleidai aštuonerius metus, bet grįžkime į jo pradžią. Kada ir kaip susidomėjai jaunųjų šaulių veikla? Kaip tu prisimeni pirmąsias dienas su jaunaisiais šauliais? Kiek tau tuomet buvo metų?

Jaunuoju šauliu tapau, kai man buvo vienuolika metų, bet kai sugalvojau juo tapti, man buvo tik dešimt. Norinčiųjų tapti jaunaisiais šauliais buvo labai daug, o mane priėmė, kai man buvo dešimt – tokį jauną ir labai norintį visur dalyvauti. Pradžioje buvo nedrąsu, puikiai pamenu savo pirmą susitikimą: atėjau į klasę, ten sėdėjau ir išgirdau frazę „rikiuojamės“, tada komandas „laisvai, ramiai“. Man, kaip žmogui, kurio tėtis yra kariškis, ir aš aplink daug karių nuolat mačiau, tie žodžiai ir veikla buvo labai pažįstama ir prie širdies. Kartu sukėlė ir džiaugsmo šypseną, nes pasiekiau tai, ko labai norėjau. Pradėjau Rukloje, tik vėliau, po kelerių metų, prisijungiau prie Jonavos jaunųjų šaulių. »

2

3

Labai pasiilgstu... Pamenu tą momentą, kai turėjau palikti jaunuosius šaulius. Pirmos dienos buvo labai keistos.

Iš kur atsirado toks didelis tavo noras, kaip sužinojai apie jaunuosius šaulius?

Rukla, kurioje gyvenu, – nedidelis miestelis, kiekvienas viską matome. Mano draugas lankė jaunųjų šaulių būrelį, o kai jis man pasakė, kad yra jaunas šaulys, mane iš karto sudomino. Uniforma graži, veiklos skamba įdomiai. Susidomėjau iš karto, tik dar nedrįsau prisijungti, prireikė gal pusmečio. Manau, kad šiek tiek įtakos turėjo ir mano tėčio profesija, mačiau jo darbą ir jį su uniforma. Bet tos pirmosios dienos jaunųjų šaulių grupėje, kurioje mūsų buvo bene dvidešimt, vis tiek buvo šiek tiek nedrąsios, nes nauji žmonės, man nematyti veidai.

Kokios veiklos tau labiausiai įsiminė? Kokios buvo mėgstamiausios?

Įsimintinų momentų buvo labai daug, bet pirmiausia labai įsiminė žmonės, su kuriais teko bendrauti. Tai žmonės, su kuriais buvome stovyklose, pratybose, miškuose ir jie palaikė, kai buvo sunku. Su daug kuo iki šiol bendraujame. Tada – įvairiausios veiklos: teko pašaudyti ir lazerinėje šaudykloje, tai man tuo metu buvo nauja, teko lankytis kariniame dalinyje, buvo labai įdomu matyti tokią vietą.

Mano mėgstamiausia veikla buvo pratybos. Man užtekdavo to, kad išeidavome į mišką, ypač kai ten nakvodavome. Esu didelis gamtos mėgėjas, tad man labai patikdavo miške.

O kokios kėlė iššūkių ar patiko mažiausiai?

Dabar, kai turiu nemažai patirties, per paskaitas jauniems šauliams sakau, kad viskas yra labai svarbu, bet tuo metu man atrodė labai nuobodu paskaitos klasėje, galvodavau: „Nesąmonė čia toje klasėje...“ Tuo metu atrodė, kad teorija klasėje nuobodu, reikia užsirašinėti, mokytis, norėjosi greičiau eiti į mišką, ką nors veikti.

O dabar suprantu – nuo teorijos ir prasideda tavo žinios. Šiuo metu į viską jau žiūriu visiškai kitaip (*šypsosi*).

Labai sunkių užduočių ar veiklų nebuvo, bent jau tokių nepastabėjau. Pradžioje gal šiek tiek sunkiau buvo fiziškai, bet su laiku sustiprėjau.

Ar pasiilgsti tų laikų? Ko labiausiai?

Labai pasiilgstu... Pamenu tą momentą, kai turėjau palikti jaunuosius šaulius. Pirmos dienos buvo labai keistos. Kai vykdavo susirinkimai, trečiadienis man buvo svarbiausia diena, nes tomis dienomis susirinkdavome su šauliais. Pirmasis trečiadienis, kai nebereikėjo keliauti pas jaunuosius šaulius, buvo keistas – netikėta, kad trečiadienio vakarą galiu sau leisti praleisti namuose. Tų susitikimų labai pasiilgstu. Mes visi labai susibendravome, tapome tarsi viena didelė šeima, gerai vienas kitą pažinome. Labiausiai ir pasiilgstu būtent tos mūsų bendruomenės.

Pakalbėkime apie lyderystę. Kas tau ji yra? Kaip manai, kokios savybės yra svarbiausios jaunam lyderiui?

Hm, geras klausimas. Bet, man atrodo, lyderis yra ne tas, kuris tik reikalauja, o tas, kuris padeda, kai reikia pagalbos bendram tikslui pasiekti. Lyderis grupėje nebus tik tas, kuris vadovauja, o tas, kuris, jeigu reikės, ir ranką pridės.

Kaip manai, kokios savybės yra svarbiausios jaunam jaunųjų šaulių lyderiui? Ar pameni, kada tau pirmą kartą teko vadovauti kitiems? Ar buvo lengva?

Manau visų pirma labai svarbu – drąsa. Reikia būti drąsiam ir savimi pasitikėti. Reikia turėti atsakomybės jausmą ir pasitikėti savimi, nes tu pasakoji jaunesniems už save šauliams apie temas, kurios toliau jiems bus reikalingos.

Mano pirmas kartas, toks įdomesnis, turbūt, buvo, kai Jonavoje paskyrė į skyrius vado pavaduotojo pareigas. Čia atsakomybė, nes tai tam tikros pareigos, yra skyrius, yra vadas, kuriam turi padėti. Pamenu ir pirmą savo vestą paskaitą – ji buvo apie taktinę mediciną. Tai man nėra labai artima tema, nesu didelis šios temos mėgėjas, bet ji reikalinga. Per tam tikrą laiką pajutau, ką reikia geriau padaryti, iš klaidų pasimokydavau.

Mano manymu, sunkiausia mokant mažesnius, už save jaunesnius jaunuosius šaulius išlaikyti jų dėmesį. Jiems – apie vienuolika metų, tikrai labai jauni, tai buvo

man toks vienas iš išbandymų išlaikant jų dėmesį.

Ar per tuos aštuonerius metus sutikai tokių pavyzdžių, į kuriuos norėjai lygiuotis?

Tikrai mačiau tokių ne vieną, iš jų stengdavausi pasiimti žinias, kuo daugiau informacijos, nors būti kaip jie nenorėjau, vis tiek siekiau būti savimi. Vienas žmogus man labai įsiminė, su juo labai daug laiko esu praleidęs, man jis buvo keliavimo ir turizmo veiklų pavyzdys. Tai 2024 metais anapilin iškeliavęs Vydas Verbilis, buvęs 2-osios šaulių rinktinės vado pavaduotojas ir keliautojas. Jis buvo artimas mano bičiulis, su kuriuo labai daug visko esame nuveikę, daug kur keliavę. Užsiimdavau aktyviomis veiklomis ne tik kaip jaunas šaulys, bet ir kitu metu. Į kalnus su V. Verbiliu, deja, man nepavyko nuvykti, bet su baidarėmis esame nuirklavę ne vieną šimtą kilometrų. Jis suteikdavo galimybę gauti Lietuvos keliautojo ženkliuką ir tam tikrus laipsnius. Aš esu gavęs būtent tą Lietuvos keliautojo ženkliuką, nuo jo prasidėjo mano keliavimo kelias. Man vasarą keliauti baidarėmis tapo tradicija. Vasarą galėdavau būti trijose ar keturiose stovyklose, kartą yra buvę ir taip – grįžau iš keliavimo stovyklos, važiavau į pakopinę šaulių stovyklą, tuomet vėl į keliavimo stovyklą su Vydu, po jos dvi dienos namie ir vėl į keliavimo stovyklą. Vasaros buvo tikrai aktyvios, o šaltuoju sezonu buvo įvairiausių žygių.

Ką turėjai padaryti, kad gautum tą Lietuvos keliautojo ženkliuką?

Pagrindinis reikalavimas buvo praleisti penkias dienas vandenyje, tai yra penkias dienas irkluoti su baidarėmis. Jeigu gerai pamenu, per vieną penkių dienų baidarių žygį nuirklavome apie 120 kilometrų. Ne tik tame, bet ir kituose žygiuose teko plaukioti Nerimi, Nemunu (ir prieš srovę), upe Švogina Ignalinos rajone ir įvairiuose ežeruose. Labai mėgstu Aukštaitijos nacionalinio parko didįjį ežerų žiedą, ten labai smagus maršrutas. O Švoginos upe teko irkluoti aštuonis kilometrus, irklavome dešimt valandų, nes labai apaugusi, medžiais užversta upė. Ten buvo geras savęs išbandymas.

Kaip pavyko suderinti šaulių veiklas su mokykla ir kitais pomėgiais?

Kadangi jaunųjų šaulių susitikimai būdavo kartą per savaitę, trečiadienio vakarais, grįžęs iš mokyklos padarydavau visus namų darbus ir keliaudavau į susitikimus.

O jeigu žinodavau, kad savaitgalį bus pratybos, namų darbus pasidarydavau

4

penktadienį grįžęs iš mokyklos. Tarkime, jeigu pirmadienį kontrolinis bus, sekmadienį grįžęs iš pratybų pamiegi, atsikėlęs vakare pasimokai ir pirmadienį keliauji į mokyklą.

Likdavo laiko ir kitiems pomėgiams. Šito daug kam nesu pasakojęs, bet kai pradėjau lankyti jaunųjų šaulių būrelį, jau nuo antros klasės lankiau ir dailės pamokas Jonavoje, meno mokykloje. Esu dailininkas [*juokias*]. Ten mokiausi aštuonerius metus, turiu diplomą. Pradžioje dėl šios mokyklos labai dvejovau, bet nusprendžiau likti ir ją baigti. Jeigu trečiadieniais meno mokykloje būdavo dailės pamokos, tekdavo atsiprašyti mokytojos, nes aš keliaudavau į šaulius. Šaulių veiklos man buvo pirmoje vietoje. O liūdniausia būdavo, kai kokia nors šaulių veikla vykdavo, tarkime, žygis ar minėjimas, per meno mokyklos dienas, kai būtinai reikia mokytis ten. Tada šauliams būdavo labai sunku pranešti, kad nedalyvausiu, nes reikia į meno mokyklą važiuoti. Taip ir pavykdavo viską sudėlioti.

Ko išmokai būdamas jaunuoju šauliu? Kaip manai, ar tai pravers tau ateityje?

Čia aš turiu vieną labai tinkamą istoriją – visiems, kurie teigia, kad šaulių sąjungoje moko tik taktinių dalykų arba kariuomenėje – tik kariuomenei reikalingų. Aš sakau: „Tikrai ne.“

Vienas realus pavyzdys – kartą, būdami sode, su sese juokėmės. Ji valgė bulvių traškučius, užsigerdama vandeniu, ir paspringo. Kadangi su šauliais buvau mokėjis skubios pagalbos pagrindų, žinojau, ką tokiais atvejais reikia daryti, nepasimečiau ir išgelbėjau sėsę. Tokius dalykus mokėti gyvenime yra labai pravartu.

Ką tau šaulystė padėjo atrasti? Naujų draugų, o gal naujų pomėgių?

Labiausiai padėjo atrasti pomėgius, netgi mane patį suformavo. Puikiai pamenu, kad pačioje pradžioje buvau silpnas, tiek fiziškai, tiek psichologiškai. Būvimas šauliu padaro tave rimtesnį, tvirtesnį, tampa stipresnis psichologiškai, nes kai, tarkime, būni miške, lyja lietus, supranti, gal dabar geriau namie būti, bet ne – tu esi miške. Tokie momentai ir sustiprina.

Mano draugų ratas taip pat daugiausia susiformavo iš šaulių. Pavyzdžiui, prieš kelis mėnesius, sudarydamas savo gimtadienio šventės svečių sąrašą, pastebėjau, kad beveik visi kviečiami žmonės vienaip ar kitaip susiję su šauliais: vieni iš būrelio, kiti iš stovyklų ar instruktoriai. Kaip sakoma, kas aplink tave – toks ir tu.

Papasakok apie kitas savo veiklas, kuo dar domėjaisi / domiesi, be šaulių veiklos?

Pastaraisiais metais pradėjau daugiau sportuoti. Išmėginau įvairias sporto šakas: lengvąjį atletiką, sportinį orientavimąsi, krepšinį ir galiausiai mano gyvenime liko sporto šaka, į kurios treniruotes važiuoti malonu – regbis. Pradėjau šiuo sportu užsiimti Kauno sporto mokykloje „Gaja“, buvau vyresnis ir nebuvo mano amžiaus grupės, vėliau prisijungiau prie vyrų komandos, Kauno regbio klube „Ąžuolas“. Mūsų komandoje buvo narys – karys iš Nyderlandų, tarnavęs Rukloje, tad mes kartu su juo važinėdavome į treniruotes. Vėliau prasidėjo mokykla, darbai, vakarais pradėjau dirbti, taip išėjo, kad sezono galą užbaigiau labai neaktyviai, o galiausiai neseniai turėjau operaciją, kuri kol kas pristabdė aktyvų sportą. Pavasarį planuoju sugrįžti prie regbio, esu jo pasiilgęs.

Buvai ir NATO jaunimo ambasadorius, atskleisk apie šią veiklą plačiau, kaip juo tapai ir ką ten įdomaus pavyko nuveikti?

NATO jaunimo ambasadoriumi esu buvęs tris kadencijas, tai yra kone trejus metus. Šį projektą globoja ir skelbia LIJOT (Lietuvos jaunimo organizacijų taryba), kasmet yra skelbiama anketa.

Jeigu kandidatas atitinka kriterijus, pereina į kitą turą, vėliau vyksta mokymai. Aš pradėjau būdamas 9 klasėje, istorijos mokytoja pasiūlė pabandyti, užpildyti anketą, pagalvojęs nusprendžiau kandidatuoti, taip ir tapau NATO jaunimo ambasadoriumi. Iš pradžių reikėjo vesti pamokas apie NATO, apie saugumą, apie Lietuvos kariuomenę. Per trejus metus pravedžiau dešimtis tokių pamokų, sunku suskaičiuoti, kiek jų buvo. Jas vedžiau įvairiose Jonavos miesto ir rajono mokyklose, per istorijos ar pilietiško pamokas. Reikėjo pačiam viską susiderinti, teko išmokti bendrauti su kitomis institucijomis, rašyti elektroninius laiškus. Žinoma, visada patarimo galėjau kreiptis į paskirtą koordinatorių, bet jis tik patardavo, o visa kita reikėjo padaryti pačiam. Taip pat yra reikalavimas atlikti vieną papildomą veiklą, tarkime, suorganizuoti renginį ar surengti pristatymą didesnei žmonių grupei. Per tris savo kadencijas rengiau tris renginius. Pirma patirtis buvo renginys Jonavos bibliotekoje – su organizacija „Apskritas stalas“ organizavome protmūšį. Antraisiais metais norėjosi ko nors rimtesnio, tad rengiau diskusiją Jonavos Ramybės skvere, kur dalyvavo ir Lietuvos kariuomenė su ginkluote bei technika, policija, šauliai. Trečias, kaip aš sakau, buvo galingiausias renginys – jį organizavome kartu su Jonavos kultūros centru. Paminėdami NATO įkūrimo dieną, rengėme diskusiją su garbiais svečiais, o diskusiją vainikavo krašto apsaugos ministro Lauryno Kasčiūno apsilankymas. Taip pat Lietuvos kariuomenė čia pristatė savo ginkluotę, o aš gavau daug geros patirties ir atradau naudingų pažinčių.

Kokie ateities planai? Ar planuotum grįžti į šaulių sąjungą?

Mokykloje liko paskutiniai metai, o savo tolesnį gyvenimą noriu susieti su Lietuvos kariuomene, kol kas linkstu studijų Karo akademijoje link. Dar liiko egzaminai, pasirinkau laikyti istoriją, matematiką, lietuvių kalbą ir informatiką. Pastarąją pasirinkau kaip vieną iš papildomų dalykų, jeigu nepavyktų įstoti ten, kur planuoju, kad turėčiau planą „B“. O dėl šaulių sąjungos, kaip sakoma, „niekada nesakyk niekada“. Kada nors norėčiau sugrįžti. ×

4. Būvimas NATO jaunimo ambasadoriumi atveria įvairių galimybių ir naujų pažinčių.

KĘSTUTIS ŠČEVINSKAS: MŪSŲ ŠALIAI PIRMIAUSIA TRŪKSTA NE DRONŲ, O PATRIOTIŠKŲ PILIEČIŲ!

Kalbino: VALDAS KILPYS
Nuotraukos: IŠ K. ŠČEVINSKO
ASMENINIO ALBUMO

Kęstutis sako, kad laimės ne dronai, o JAV lėktuvnešių grupė Baltijos jūroje, tačiau negalima atmesti, kad JAV tuo metu gali turėti svarbesnių taikinių. Būtent todėl būtina mokytis, tobulėti, įvaldyti dronų pajėgumus, kurie eiliniam civiliui suteikia puikią progą prisidėti prie šalies gynybos. Pasikalbėjome apie aktualijas šioje srityje.

Kęstuti, turbūt nesuklysiu jus pavadinęs vienu iš pirmųjų šaulių, kuris suvokė dronų svarbą dar tuomet, kai dauguma į juos žiūrėjo skeptiškai. Kaip juos „prisijaukino“? Kokia buvo pradžia?

Pažintis su aviacija prasidėjo dar penktoje klasėje, kai lankiau aviamodeliavimo būrelį, kuriame kartą per savaitę dvejus metus gaminau sklandytuvo sparną. Pritrūko kantrybės, tad pirmo savo sukonstruoto orlaivio pabaigtuvių nesulaukiau. Antrasis susitikimas su aviacija įvyko tuomet, kai 2019-aisiais daviau šaulio priesaiką. Jau tais pačiais metais rudenį Kėdainiuose vykstančiose pirmose savo pratybose „Taurus 2019“ droną naudoju žvalgybai ir pastato šturmo stebėjimui. Jeigu niekas neras senesnės man nežinomos informacijos, tai laikyčiau, ko gero, pirmuoju istoriniu drono panaudojimu mūsų rinktinėje. Kiek žinau, Vilniaus apskrities rinktinėje tokių judesių buvo ir anksčiau.

2

1. Dronai puikiai tinka ne tik kovinėms užduotims, bet ir mažajai logistikai.
2. K. Ščevinskas šaulių hakatone.

Jau nuo 2019 metų su dronu skraidinau įvairius krovinius ir juos mėtydavau ant taikinių. Kaip žinoma, tai buvo dar gerai prieš rusų plataus masto invaziją į Ukrainą, kai tik gerokai vėliau visi pamatė, koks galingas ginklas gali būti dronas, o man naudoti šias priemones rūpėjo jau tuomet.

Lietuvos šaulių sąjungoje vystyti dronų pajėgumą buvo ir yra lengva, nes yra palaikymas iš Rinktinės ir Sąjungos vadų, kurie supranta šio ginklo svarbą. Ypač sėkmingi dronų pilotų rengimo metai buvo 2023 ir 2024-aisiais, kai pagal patvirtintas mokymų programas parengėme būrį dronininkų, kurie iki šiol puikiai veikia savo kuopose. Šių mokymų organizavimą Rinktinės vadas pavedė man ir Gintautui Petrauskui, o mums talkino kone dešimt dronų pilotų-instruktorių.

2023 metų pabaigoje LŠS vado įsakymu tapau vienu iš pradininkų, kur mums šešiams buvo pavesta koordinuoti vystant LŠS bepiločių orlaivių pajėgumus, o man teko garbė vadovauti šiai grupei. Pradžią nuveikta milžiniška, tačiau laukia dar daugiau darbo, ir tą estafetę jau perėmė kiti.

Anksčiau dronai naudoti ne paieškose, kur reikėjo žmonių, tačiau šiandien šioje srityje veikia daug privačių iniciatyvų ir net verslų. Dėl to šauliai gali skirti dėmesį kitoms, labiau gynybai skirtoms užduotims. Smagu matyti, kad dabar nė vienos pratybos ar renginio neįsivaizduojame be dronų – tai rodo, kad pagrindai yra teisingai pakloti.

Po pirmų bandymų pratybose kilo daug idėjų, pasidarėme begales vertingų išvadų, išmokome daug pamokų, todėl surinktomis žiniomis pradėjome dalytis su kitomis rinktinėmis, jaunaisiais šauliais ir, galiausiai, 2023 metų lapkričio mėnesį gavome pakvietimą patirtimi pasidalyti su Lietuvos kariuomene, kur sulaukėme milžiniško palaikymo ir nuo tos dienos nesibaigiančių kvietimų su dronais prisijungti į kariuomenės pratybas.

2

O kodėl būtent dronai? Juk yra visokių kitokių dalykų, sietinų su aviacija arba vadinamosios mažosios aviacijos rūšių: modeliukai, balionai ir t. t.

Dronai yra beribė laisvė, kurią patiria tik paukščiai. Žinoma, jų daugėjant, daugėja ir juos ribojančių ir reglamentuojančių teisės aktų, bet tai natūralios evoliucijos rezultatas. Dronai yra labai brangūs įrenginiai. Mano pirmieji dronai buvo įsigyti profesinei veiklai, kai reikia stebėti aplinką, didelius pastatus, fotografuoti, analizuoti šiluminės kameros rodmenis ir pan.

Pirmasis dronas 2019 metų pradžioje kainavo 2 500 eurų, vėlesni dronai – dar daugiau: 2 600 ir 5 700 eurų. Įsigijau dronų, tinkančių pastatams valyti, dronų kamikadzių ir kt. Mano nuostabai, visi šie dronai iki šiol veikia puikiai – išskyrus vieną, kuris patyrė nesėkmingą parašiuto bandymą.

Bepiločių orlaivių panaudojimas vis labiau išsibėgėja. Jei pabandytume iš tolo, bendriausiais bruožais nusakyti tendencijas – kokios jos?

Stebint Ukrainos karą nuostabą kelia dronų konstrukcijų paprastėjimas (fanera, vamzdeliai, putų polistirenas ir pan.), tad tai leidžia mažinti savikainą ir konstra-

vimą patikėti bet kuriam nagingesniai piliečiui. Tačiau technologinė ar, kitaip tariant, smegenų dalis nuolat tobulėja, ir sistemos tampa vis savarankiškesnės ir sunkiai įveikiamos.

Nerimą kelia dronai, kurie gali būti pagaminti eiliniame garaže ar namo rūsyje. Jų konstrukcija paprasta ir nereikalauja sudėtingų operacijų, kurias galima užtikrinti tik didelėse gamybos įmonėse, kaip, pavyzdžiui, yra masiškai gaminami dronai „Shahed“. Tikiu NATO galimybės sunaikinti visas didesnes gamybinės įmonės Rusijoje, bet tikiu ir prieš galimybėmis pigiais dronais sunaikinti ir mūsų ginkluotės gamybos įmones, kurios dėl gaminių sudėtingumo ir brangumo yra įsikūrusios didelio ploto pastatuose ir tampa lengvu taikiniu net primityviems dronams.

Kalbant apie mūsų vakarietišką kariuomenę, manau, kad artimiausių dvejų trejų metų laikotarpiu visa sunkioji technika lengvės ir pils vien tik dėl to, jog jose nebeliks karių, t. y. tankai, šarvuočiai, lėktuvai, laivai ir kt. bus valdomi tikta nuotoliu, o šiuo metu naudojami dronai skris toliau ir ilgiau galės vykdyti užduotis ore ir ant žemės. »

Ar galima sakyti, kad Kinija šiuo metu yra šios srities lyderė? Klausiu, nes žvelgdami į Ukrainoje naudojamą dronų „arsenalą“, regis, regime vien kiniškuosius. Ypač jei kalbame apie mažuosius, kvadrokopterusus...

Kinija šioje srityje yra dešimtmečiais priekyje visų. Žinoma, galiu kalbėti tik apie civilinius dronus, kurie ir kariauja Ukrainoje. Gal JAV, Izraelis ar kitos šalys ir turi pažangesnių technologijų, bet jos tikrai ne masiniam vartojimui ir tokiems kaip mes, civiliams-šauliams, yra neprieinamos.

Kalbant apie populiariausius žvalgybinius kvadrokopterusus dronus, visų pirma noriu „nuleisti ant žemės“ vadinamųjų „lietuviškų“ dronų kūrėjus, kur įmonėje dirba tik keli žmonės. Apie kokią pažangą galima kalbėti tada, kai nesukoncentruojamas kūrybinis ir finansinis potencialas. FPV dronų sritis mums yra įveikiama, todėl tai viena iš galimų vystymo krypčių.

Man vis dar nesuprantama paranojiška baimė naudoti Kinijoje gamintą įrangą, kai vadinamoji „geležis“ gali būti saugi pasinaudojus programinės įrangos pakeitimais. Mūsų maža šalis užsidėjo sau kilpą ant kaklo atsiribodama nuo kiniškų dronų, o tiek patys, tiek medijose matome, kaip JAV, Prancūzijos ar kitos pajėgos naudoja kiniškus dronus.

Beje, Kinija supranta, kad jų dronų pardavimas Vakarams daro žalą Rusijai, todėl kinai įvedė ribojimus. Mes juk šioje situacijoje patys jų atsisakėme. Sutiksiu su oponentais, kurie sakys, kad pirkdami kiniškus dronus stipriname Kinijos galią, bet šiuo atveju manau, jog kiniškas dronas duos daugiau naudoms, nei už juos gauti pinigai Kinijai.

Kęstuti, juk, kad ir kaip pasuksi, tačiau visą „dronistiką“ pirmyn varo, tobulina pirmiausia karo reikalai?

Taip, karas yra šios srities stimulatorius. Kai su dronais lengvai sumedžiojamas pėstininkas, tai dar labiau skatina robotizaciją, automatizaciją ir nuotolinį valdymą. Anksčiau dronai buvo labiau eksperimentas, o dabar jie tapo įprastu įrankiu kasdieninėje veikloje ir šalies gynyboje. Labiausiai pasikeitė naudojimo mastas ir tai, kaip greitai prie jų buvo priprasta. Dronai tampa paprastesni, pigesni ir prieinamesni, todėl sudėtinga technologija pamažu virsta kasdieniu įrankiu – net karo operacijose.

Egzistuoja daug objektyvių priešasčių, kai dronai kovos arenoje tampa „neįgalūs“ (stiprus vėjas, rūkas, lietus ir t. t.). Bent jau Ukrainos kare tai labai juntama. Tai gal vis dėlto yra pagrindo teigti, kad šis ginklas būdingas neturtingoms kariuomenėms?

Nusiviliu, kai mažasis dronas pavadinamas partizaniniu ar pogrindžio ginklu. Taip, ko gero, kalba tie, kurie besąlygiškai tiki NATO galybe ir nemodeliuoja Ukrainos karo scenarijaus. Norėčiau, kad būčiau neteisus.

Mane maloniai nudžiugino, kai Ukraina su FPV dronais, paslėptais krovininiuose automobiliuose, nuotoliu įvykdė ataką prieš Rusijos oro uostus ir taip sunaikino daug orlaivių. Sunku patikėti, bet tokios atakos scenarijų ir mokymų skaidrę mes pateikindavome savo mokymuose gerokai anksčiau. Nuolat pamąstau, ar mes patys esame pasirėngę tokioms atakoms?

Kokie dažniausiai pasitaikantys klaidingi stereotipai girdimi kalbant apie bepiločius?

Dažniausiai girdime, kad tuoj, tuoj, nepraeis ir du mėnesiai, ir baigsis dronų era. Bus rastas koks nors stebuklingas priešnuodis ir pan. Taip, priešnuodžiai jiems išrandami labai greitai, tačiau dar greičiau gimsta nauji techniniai sprendimai.

Nuotoliu valdomos ar autonominės sistemos tik populiarės ir pigns, todėl tai reikia priimti kaip neišvengiamybę ir, vaizdžiai tariant, taktiką „judu dengiu“ reikia perfrazuoti „skrendu dengiu“, nes jūs pats nekišite nosies lauk, kur bet kuriuo metu jus gali pasitikti giltinė su keturiais propeleriais.

Viliuosi, kad mūsų tankai ir visa šarvuota technika spės užsiimti saugias pozicijas greičiau, nei juos išdaužys iš Astravo atominės elektrinės teritorijos leidžiami „Shahed“ dronai.

Kęstuti, teko nugirsti, kad jūs inicijavote bene pirmojo Lietuvos dronų muziejaus įkūrimą? Vėl žiūrite toliau pirmyn, nei duota eiliniam žmogeliui?

Vykdamas daug įvairios veiklos su dronais, tenka įsigyti ar gauti įvairios įrangos. Tuomet kilo poreikis ją saugoti. Be to, per dronų pilotų mokymus Lietuvos šaulių sąjungoje supratome, kad tie eksponatai yra puiki mokomoji priemonė, todėl juos reikia deramai eksponuoti. Prasidėjus dronų karui, gerų žmonių dėka muziejus papildė iš fronto atvežtais trofėjais:

įvairių dronų sparnai, varikliai, FPV dronai su šviesolaidžiu ir pan. Kiek teko domėtis, pasaulyje yra tik trys dronų muziejai.

Kad jau prakalbome apie ateitį: kokias regite bepiločių orlaivių vystymosi tendencijas? Ar spės mūsų kariuomenė, šauliai jas vyti?

Laiko pasiruošimui kariams, šauliams ir bet kuriam patriotiškai ir gintis nusiteikusiam piliečiui lieka vis mažiau ir mažiau. Dronų panaudojimas reikalauja daug įgūdžių, todėl mums labai skausminga likti be jų įsigytų LŠS dronų ir praleisti mėnesius, o gal jau tuoj ir metus, be įrankio, kuris sustiprintų mūsų šalį. Mane nuoširdžiai džiugina pamokos, kurių gauname per pratybas: suprantame situacijos rimtumą, kai netikėtai dronas paleidžia imitacinę granatą pilotui prie kojų, ir laiku padarome išvadas, kas nepavyko. Ukrainiečiai dronų karo pradžioje neturėjo, todėl mokymosi metas buvo pavėluotas, o tai lėmė daug beprasmių žūčių.

Mums svarbus kiekvienas mėnuo, todėl nekantriai laukiame, kaip išsispres prieš pusmetį nupirktų dronų likimas. Šiuo metu jaučiamės kaip paukščiai be sparnų!

Kokie planai?

Šiuo metu domiuosi koviniu šaudymu, tad dažnai susimąstau, su koku ginklu būsiu naudingesnis savo šaliai: dronu ar karabinu? Naujas pajėgumas, kurį siūlyčiau būtinai vystyti, yra dronų neutralizavimas konvencinėmis priemonėmis, kai kiekvienas skyrius turi modifikuotą lygiavamzdį su specialiais šoviniais dronams numušti. Tai ypač aktualu komendantiniams vienetais, saugantiems svarbius objektus. Tam turi būti pasitelktas gana nebrangus pusiau automatinis ginklas su specialiu šovinių serija, ir tokį sprendimą jau turi Ukraina, todėl mano asmeniškai planuose artimiausiu metu tuo rimtai užsiimti. x

DAUGIAU APIE BEPILOČIŲ SISTEMŲ SPECIALIZACIJĄ

SAUSIO 13-OSIOS BĖGIMAS. KAI ANŪKAI PAAUGA...

1

Tekstas ir nuotrauka: VALDAS KILPYS

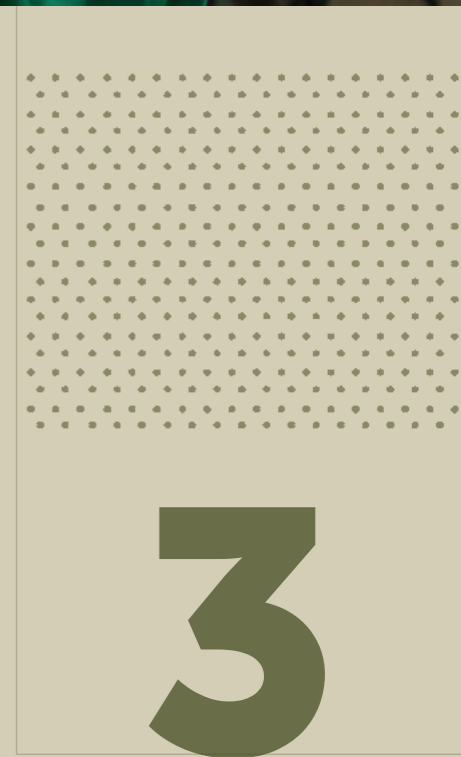
Šaulys Valdas Juodka iš Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-osios rinktinės – prisiekęs tradicinio tarptautinio pagarbos bėgimo „Gyvybės ir mirties keliu“ dalyvis. Paklaustas, kelintą kartą bėga, susimąsto. Atsakymas nenustebina: „Visada bėgu.“

1. Prieš dešimt metų, kai mažasis buvo nešamas ant pečių. Šiandien jau bėga pats.

Šį žmogų bėgime sutiksi tik gerai nusi-teikusį ir... su anūkais. Veik prieš dešimt metų padaryta nuotrauka primena bene pirmąjį bėgimą, kai mažasis buvo nešamas ant pečių. Vis dėlto ilgi kilometrai sostinės gatvėmis (ką jau kalbėti apie aukštyn į kalną kylančią Narbuto g.) yra nelengva užduotis ir treniruotiems bėgikams, ką kalbėti apie mažį.

Šiomet vėl susitikome prie Antakalnio kapinių, kur amžiams atgulė Sausio 13-osios laisvės kovotojai. Įsišnekėjome, kaip visuomet. Valdas pasakoja, kad dabar anūku ant pečių nešti nebereikia, bėga patys. Juokauja, kad šis bėgimas yra tapęs jų šeimos DNR dalimi. Pasiteirauju, kas jam yra Sausio 13-oji. Vėl susimąsto kelioms minutėms. „Tai yra visas mano gyvenimas“, – po pauzės mažilai atsako šaulys.

Metas judėti į startą. x

1991 METŲ ĮVYKIUS PRISIMENANT

Tekstas: GEDIMINAS JANKUS

Gedimino Jankaus, tuometinio Šaulių sąjungos vado, pranešimas konferencijoje „Lietuvos šauliai valstybės gynyboje 1991 metų sausio–rugpjūčio mėnesiais“

1. Vadas G. Jankus dalijasi savo prisiminimais LŠS V. Putvinskio-Pūtvio klubo organizuotame renginyje Lietuvos karininkų ramovėje, 2026 m. sausio 9 d.

Nuotr. aut. Lina Kasparaitė-Balaišė

1

Mes, Parlamento gynėjai, šauliai, prieš 35-erius metus ryžomės bet kokia, netgi gyvybės kaina stoti prieš iki dantų ginkluotą jėgą. Nepabūgome, nepasitraukėme, neišdavėme. Likome ištikimi Parlamente duotai KARIO PRIESAIKAI. Tad šiandien galime drąsiai žvelgti vieni kitiems į akis.

Iki tragiškojo sausio Lietuvos šaulių sąjunga jau turėjo savo struktūrą, išrinktą vadovybę, buvo atkūrusi žurnalą „Trimitas“, subūrusi aktyvius, pilietiškus, patriotiškai ir ryžtingai nusiteikusius narius. Daugybė šaulių Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje saugojo valstybinius objektus, budėjo prie paminklų ir valstybei reikšmingų pastatų bei vykdė tuometinių Lietuvos valstybės vadovų užduotis.

Jau 1990 metų gruodžio pradžioje turėjome žinių, kad rengiamasi aktyviems jėgos veiksams prieš Lietuvos nepriklausomybę. Tad jau gruodžio mėnesį

visoje Lietuvos šaulių sąjungoje slaptu mano, kaip tuometinio vado, pasirašytu įsakymu buvo paskelbta parengties padėtis.

1991 metų sausio 7-ąją Vilniaus šauliai pradėjo saugoti savivaldybės pastatą. Krašto apsaugos departamento (KAD) generalinis direktorius Audrius Butkevičius, suderinęs su manimi, nurodė pagrindines šaulių pajėgas skirti Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo, Gedimino pilies ir joje plevėsuojančios valstybinės vėliavos apsaugai. Nuolat budėjo šimto vilniečių šaulių grupė.

Sausio 8-osios naktį visoms Lietuvos šaulių rinktinėms ir būriams buvo pasiūstas slaptas mano, Lietuvos šaulių sąjungos vado, pasirašytas įsakymas vykti į Vilnių, prie Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo. Tuomet jau žinojome, kad namo tąnakt negrįšime. Bet nežinojome, kad liksime budėti Parlamente beveik pusmetį, iki liepos. O galbūt negrįšime visai.

Sausio 8 dieną 9 valandą buvo numatytas neva taikus „Jedinstvo“ – prosovietinės organizacijos, suburtos komunistinių struktūrų, mitingas. Gauta žinių, kad mitinguotojai gali šturmuoti ir įsiveržti į Parlamentą. Buvo skubiai išvežiotas mano slaptas įsakymas visoms rinktinėms ir būriams nedelsiant siųsti šaulius iš visos Lietuvos ginti Parlamentą ir kitus svarbius objektus, kartu – užtikrinti situacijos

kontrolę vietose. Sausio 8 dienos anksti ryte prie Parlamento atvyko Šaulių sąjungos vadovybė, būrys Kauno rinktinės šaulių, Centro valdybos nariai. Šauliai stengėsi apjuosti ir apsaugoti Parlamentą nuo mitinguojančių „Jedinstvo“ aktyvistų. Po susistumdymų išsibarsčius mitinguotojams, dar budėjome prie pastato, kiek vėliau A. Butkevičius pradėjo šaulius, kaip ir kitus gausiai susirinkusius savanorius skirstyti gynybai rūmų viduje.

Sausio 9 dieną iš pat ryto virš Vilniaus ratas suko sovietų kariniai sraigtasparniai. Jie mėtė atsišaukimus, kuriuose buvo rašoma, kad Lietuvos Parlamentas ir Vyriausybė veda Respublikos gyventojus į pražūtį. Oro uoste nusileido sovietų armijos lėktuvas, atskraidinęs 50 Pskovo divizijos desantininkų ir grupę sovietinės armijos kariškių. Vėliau atskrido KGB specialiosios paskirties grupė „Alfa“. Ir vėl prie Aukščiausiosios Tarybos pradėjo rinktis jedinstvininkai, reikalavę įvesti SSRS prezidento valdymą. Kitoje aikštės pusėje Aukščiausiosios Tarybos pirmininko V. Landsbergio kvietimu susirinkę tūkstančiai vilniečių skandavo „Lietuva“, „Landsbergis“, reišė palaikymą teisėtai Lietuvos valdžiai. TV bokštas buvo apsuptas sovietų šarvuotųjų, pradėti blokuoti Vilniaus tiltai.

Tad sausio 9-ąją Šaulių sąjungoje įvesta ypatingoji padėtis, Centro valdybos įgaliojimai sustabdyti, buvau išrinktas sąjungos vadu, buvo paskirta patariamoji institucija – Vado taryba. Operatyviai vadovauti šauliams vadui buvo reikalingas sukarinto pobūdžio darinys. Tad buvo skubiai suformuotas mano vadovaujamas Šaulių sąjungos štabas, kurio nariais tapo rinktinų valdybų pirmininkai, štabų viršininkai ir kiti šaulių aktyvistai – vado pavaduotojas Stasys Ignatavičius, LŠS kadro skyriaus viršininkas Albinas Čaplikas, „Trimto“ vyriausiasis redaktorius Viktoras Rudžianskas, Albertas Frejeris, Antanas Sirtautas, Saulius Slavinskas, Marijampolės rinktinės vadas Antanas Karalukas bei kt.

Per kurjerius išsiuntinėtą naujas slaptas mano nurodymas visoms rinktinėms siųstų daugiau šaulių į Vilnių su ginklais. Tą dieną buvo sudaryta ir Aukščiausiosios Tarybos gynybos taryba, kuri paskyrė Parlamento centrinę gynybos štabą.

Šaulių sąjungos štabas įsikūrė II rūmuose, kur buvo sutelktos pagrindinės šaulių pajėgos. Pastate visomis tuo metu įmanomomis priemonėmis užsibarikadavę šauliai stiprino savo gynybos pozicijas.

Sausio 10 dieną įtampa toliau augo. Vis gausiau atvykstantiems šauliams Centrinis gynybos štabas patikėjo AT II rūmų ir dalies I rūmų (IV aukšte rengiamą žvalgybinį postą) gynybą. Buvau paskirtas šių objektų gynybos komendantu. Šaulių sąjungos štabas įsikūrė II korpuse, kabine, kurį užleido AT Pirmininko atstovas spaudai Audronius Ažubalis. Derindami su Centrinio gynybos štabu, pradėjome blokuoti silpniausias gynybos vietas, steigėme specialius kontrolės postus.

Mano, kaip komendanto, žinioje buvo ir pirmieji Karininkų kursų klausytojai, vadovaujami kursų viršininko, plk. Bronislavo Vizbaro, pasieniečiai, Kauno medicinos instituto studentai, atvykę savanoriai ukrainiečiai ir baltarusiai, kurie netrukus sudarė atskirą būrį. Visi buvo paskirstyti budėjimams į rengiamus postus.

Sausio 11 dieną sovietų kariškiai griebėsi daugybės smurtinių veiksmų ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, Šiauliuose, Alytuje. Būtent sausio 11 dieną mes, rūmų gynėjai, davėme kario priesaiką Centrinuose rūmuose. Daugelis savanorių ir šaulių tokią priesaiką davė antrą kartą, bet tai buvo ypatinga – Lietuvos laisvės gynimo priesaika, kovojančio kario priesaika.

Tuo pačiu metu kiti šauliai su gausiai susirinkusiais žmonėmis budėjo ir saugojo svarbius objektus Kaune, Juragiuose, Sitkūnuose.

Sausio 12-osios naktį ginkluoti kariškiai užgrobė „VRM Omon“ (Atskirojo ypatingosios paskirties milicijos būrys) bazę Valakupiuose. Tai įvyko niekingos būrio štabo viršininko B. Makutinovičiaus išdavystės dėka. Jis ir dar trisdešimt buvusių Lietuvos milicininkų perėjo į okupantų pusę.

Pavakarę šaulių saugomus II rūmus aplankė Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas V. Landsbergis, lydėdamas Centrinio gynybos štabo viršininko pavaduotojo Č. Jezersko. Informavau apie pasiruošimą gynybai, lydėjau gynėjams Laisvės simboliu tapusį V. Landsbergį. Šis apsilankymas buvo ne vienintelis, bet tas, pirmasis, sausio 13-osios išvakarėse, man tapo įsimintiniausias. V. Landsbergis niekur nesitraukė ir nesirodė trauktis, kartu davęs kario priesaiką, buvo su mumis. Žinojome, kad bus iki galo.

Dienai baigiantis, apie 24 valandą, sovietų tankai, šarvuočiai, dengti sunkve-

žimiai iš Šiaurės karinio miestelio pajudėjo Karoliniškių link. Viename iš sunkvežimių – KGB „Alfos“ grupė...

Sausio 13-osios naktis – tragiška, kruvinoji naktis. Įtampa, nežinia ir vienintelė mintis, įkyriai kalanti – laikytis, nesudrėbėti, nepasiduoti. Priešintis, negailint gyvasties. Žinojome ir jautėme didžiulį visų žmonių palaikymą, visų, tą tragišką naktį apsupusių Aukščiausiąją Tarybą, skubėjusių ginti TV bokštą ir RTV pastatą.

Užėmę TV bokštą, tankai ir šarvuočiai pajudėjo Parlamento link. Mums tada nebuvo abejonių – bus puolimas, bet mes privalome priešintis. Aplink riau-mojančių tankų judėjimas galėjo būti ir dėmesį atitraukiantis manevras – per tą laiką priartėtų kariniai malūnsparniai. Tada, žinoma, neliktų jokios galimybės mums išlikti gyviems, būtume nukauti, gal dar spėję iššauti. Todėl mus, ginkluotus pasilikusius vidiniame kieme, ir vadino mirtininkais. Esą, nesipriešindami gal išliksime gyvi... Tokios kalbos man ir bendražygiams, žinoma, kėlė nerimą, bet labiau – pasipiktinimą. Tankams vis artėjant, per garsiakalbius pasigirdo V. Landsbergio balsas, prašantis žmones atsitraukti nuo rūmų, nes gali būti šturmuojamas Parlamentas. Tačiau žmonės aplinkui dar labiau susitelkė, girdėjome, kaip pradėjo skanduoti „Lietuva, Landsbergis...“.

Tada, apie pirmą valandą nakties atskubėjo Centrinio gynybos štabo pasiuntinys ir svarbiausių postų vadus iškvietė į štabą. Buvo įsakyta visiems ginkluotiems ir uniformuotiems rūmų gynėjams, žinoma, visų pirma šauliams, palikti savo postus, išeiti iš rūmų ir įsimašius į minią laukti signalo – kelių raketų. Tada negalėjau patikėti ir suvokti tokio įsakymo pras-mės. Kilo tam tikra sumaištis ir pasipiktini-mas. Vykdydami tą neleistą įsakymą, visi ginkluoti ir uniformuoti šauliai išėjome ir išsirikiavome vidiniame kiemelyje, kurį vėliau pakrikštijome „mirtininkų kiemeliu“. Taip, būtent tokie ir buvome. Kreipiausi į savo vyrus, pakartodamas štabo įsakymą – išsilakstyti ir įsimašyti į minią ar kur nors kitur. Neatsirado nė vieno, panorusio palikti kovinę rikiuotę. Bėgti uniformuotiems, ginkluotiems? Palikti kovinius postus? Sulaužyti Priesaiką? Jokio ryšio su Centrinio štabu nebeliko. Tada pats apgraiptomis slinkau į Centrinis rūmus, į gynybos štabą II aukšte. Visos šviesos rūmuose buvo užgesintos, siekiant išvengti snaiperių kulkų, visur tvyrojo benzino garų tvaikas, buvo parengta vadinamųjų „Molotovo kokteilių“. Tarp pasilikusių nežinioje, beginklių ar ginkluotų strypais kai kurių rūmų gynėjų, likusių be vadų ir informacijos, buvo akivaizdi panika ir pasimetimas.

Tada šiaip ne taip suradau Štabo viršini-ninką J. Gečą. Jis buvo susijaudinęs ir tiek tepasakė: „Elkis pagal sąžinę.“

Taip ir pasielgiau. Grįžęs pas savo vyrus „mirtininkų kiemelyje“, daviau komandą grįžti į rūmus, vėl užimti savo postus ir pasiruošti gynybai. Vėliau Šaulių sąjungos Vado taryba nusprendė daugiau nebe-palikti šauliams patikėtų gynybos pozicijų Aukščiausiosios Tarybos rūmuose, kol parlamentui grės pavojus. Tai buvo įfor-minta mano įsakymu šauliams.

Tačiau baisiausios žinios dar laukė. Tik paryčiais tiksliai sužinojome beginklių aukų skaičių ir jų vardus. Gindami TV bokštą, tą naktį žuvo du mūsų broliai šauliai – Vilniaus rinktinės „Geležinis Vilkas“ kuopos šauliai Darius Gerbutavičius ir Ignas Šimulionis. Dariaus kūnas suvarpytas penkiomis kulkomis, Igno – septyniomis. Jiems buvo tik po septynio-lika metų... Sovietų desantininkai žudikai beginklius vaikus šaltakraujiškai nužudė.

1991 metų gegužės 19 dieną iš pasalų buvo nužudytas Vilniaus rinktinės šaulys pasienietis Gintaras Žagunis – paskutinė šaulių auka nepriklausomybės įtvirtinimo laikotarpiu.

1991 metų rugpjūčio 19 dienos ankstų rytą Maskvoje prasidėjo pučas. Šauliai ėmėsi priemonių apsaugoti dokumentaciją bei kitas vertybes. Pučo Maskvoje dienomis Šaulių sąjungoje sustiprinta kovinė parengtis, sudarytos mobiliosios kovos grupės, vėl pradėta budėti prie vyriausybinių ir kitų svarbių objektų, imtasi priemonių pasirengti galimam ilgesniam pasipriešinimui. Šauliai ėmėsi žvalgyti sovietų karinius dalinius ir jų aplinką, stengėsi užmegzti kontaktus su sovietų kariškiais, kad būtų galima juos paveikti, bent kiek neutralizuoti jų veiksmus prieš Lietuvą.

Niekada neužmiršime didvyrių gyvybės aukos už Lietuvos laisvę.

Esu įsitikinęs, kad ir dabar mes, Laisvės gynėjai šauliai, kartu su Lietuvos kariuo-mene ginsime Tėvynės laisvę ir pasiry-šime geriau žūti, bet nevergauti. ×

LŠS IŠEIVIJOJE VADO MYKOLO ABARIAUS 100-OSIOMS GIMIMO METINĖMS

Tekstas: STASYS IGNATAVIČIUS, LŠS
V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBO PREZIDENTAS

1

Ilgametis Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje pirmininkas, vadas, LŠS ir LŠSI garbės šaulys, Vyčio kryžiaus ordino kavaliarius Mykolas Abarius, gimė 1926 metų sausio 27 dieną Maniuliškių kaime, Antazavės valsčiuje, Zarasų apskrityje. Pradžios mokyklą baigė Antazavėje, Suvalkų Kalvarijoje baigė 4 progimnazijos klases, toliau mokėsi Rygiškių Jono gimnazijoje Marijampolėje. Gimnazijos užbaigti neleido prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas. 1944 metų vasarį jis įstojo į generolo P. Plechavičiaus steigiamą Vietinę Rinktinę. Galvojo stoti į karo mokyklą, bet baigus apmokymus ir lietuviams nepaklūsus vokiečių karinei vadovybei kovoti su sovietine kariuomene Rytų fronte 1944 metų gegužės viduryje Marijampolėje visus Vietinės Rinktinės karius vokiečių kareiviai

5

2

apsupo, nuginklavo, suvarė į krovinius vagonus ir išvežė į Vokietiją. Ten prijungė prie „Luftwaffe“ (karo aviacija) statybos dalinių – statė ir remontavo aerodromus, angarus, slėptuves ir kt. 1944 metų birželio mėn. bandė bėgti į Lietuvą. Vokiečių gestapas sugavo, teisė Berlyne, buvo nuteistas ir kalėjo Torgau ir Spandau kalėjimuose. Išleistas iš kalėjimo buvo paskirtas į lietuvių „Luftwaffe“ dalinį Berlyne, kuriame išbuvo iki karo pabaigos, t. y. iki 1945 metų gegužės mėn. pradžios. Visas dalinys pateko į amerikiečių nelaisvę. Toliau... du mėnesiai belaisvių stovykloje Holšteine. Iš čia pabėgo į Liubeką, kur buvo lietuvių pabėgėlių mokykla, po to – stovykla Spakenberge, kur M. Abariui teko badauti ir kentėti stovyklos sunkumus.

1946 metais pateko į Bavariją, Eikštete buvusią lietuvišką gimnaziją. Amerikiečiai kruopščiai tikrino visus dokumentus, o M. Abarius neturėjo jokių, tad vienintelė išeitis buvo įstoti į JAV armijos sargybų ir darbo kuopą. Tik po metų grįžo į Hanau pabėgėlių stovyklą ir baigė gimnaziją. 1949 metais emigravo į JAV.

1950 metais, prasidėjęs JAV ir Korėjos karui, M. Abarius buvo pašauktas į JAV

3

kariuomenę, kurioje tarnavo iki 1952-ųjų. Pradžioje tarnavo statybos inžinerijos batalione, vėliau buvo perkeltas į artilerijos dalinį Austrijoje, netoli Zalcburgo.

Grįžęs iš kariuomenės, 1952 metais susituokė su Onute Gražulyte, susilaukė trijų dukrų ir sūnaus. Mokėsi inžinerijos Detroito Henry'io Fordo kolegijoje. Nuo 1963 metų beveik 29 metus išdirbo „Ford“ automobilių bendrovėje braižytoju-konstruktoriumi („engineering designer“).

Gyvendamas Detroite, M. Abarius įsijungė į visuomeninę veiklą – vietos parapijos komiteto, ALT'o, ramovėnų ir kitų organizacijų veiklą. Buvo Detroito „Šaltinėlio“ šokių kolektyvo narys, dainavo „Šilainės“ chore. Detroite įsteigus LŠS Tremtyje (Išeivijoje) Švyturio jūrų šaulių kuopą, įstojo į jos gretas. Pasižymėjo aktyvumu, organizuotumu, pareigingumu. Nuo 1981 metų buvo renkamas į LŠST Centro valdybą, ėjo LŠST Centro valdybos Parengimų skyriaus, o vėliau – Jūrų šaulių vadovų pareigas. 1987 metais buvo išrinktas LŠST Centro valdybos pirmininku, nuo 1991-ųjų LŠS Išeivijoje Centro valdybos pirmininkas, nuo 1994 metų – LŠSI vadas ir šiose

Iš vyresniosios kartos šaulių visi puikiai pažinojo Mykolą ir iki šiol gražiais žodžiais jį mini, nes jam viešint Lietuvoje nebuvo nė vieno šaulių dalinio, kurio jis nebūtų aplankęs.

1.-9. Dalis Vytauto Didžiojo karo muziejuje saugomų M. Abariaus apdovanojimų.

pareigose buvo iki 2013 metų. Nuo 1997 metų ilgą laiką vadovavo ir Švyturio jūrų šaulių kuopai.

Lietuvoje atkūrus Šaulių sąjungą, M. Abarius pirmasis aplankė Lietuvos šaulius ir 1990 metų vasario 15–16 dienomis dalyvavo Lietuvos šaulių sąjungos Atkuriamojoje konferencijoje, kurios metu jam buvo suteiktas LŠS Garbės šaulio vardas, jis įteikė Išeivijos šaulių dovanas ir aukas. Ir ateityje M. Abarius rūpinosi LŠS stiprinimu, rėmimu, organizacijos propagavimu, nuolat dalyvavo LŠS suvažiavimuose ir reikšmingesniuose renginiuose. Iš vyresniosios kartos šaulių visi puikiai pažinojo Mykolą ir iki šiol gražiais žodžiais jį mini, nes jam viešint Lietuvoje nebuvo nė vieno šaulių dalinio, kurio jis nebūtų aplankęs.

Už nuopelnus Lietuvai ir Šaulių sąjungai LŠS ir LŠSI Garbės šaulys M. Abarius apdovanotas Vyčio kryžiaus ordinu, DLK Gedimino ordino medaliu, Šaulių žvaigžde, Šaulių žvaigždės medaliu, LŠS pasižymėjimo ženkle „Už nuopelnus Šaulių sąjungai“, NATO medaliu ir kitais pasižymėjimo medaliais ir ženklais. x

4

6

8

5

7

9

APIE PATIRTIS ŠAULIŲ SAJUNGOJE IR KELIĄ Į KŲRPORACIJĄ SAJA

Tekstas: AISTĖ DAMBRAUSKAITĖ, SAJOS PIRMININKĖ

Nuotraukos: SAJA

2019 metų birželio 1 dieną tapau 10-osios rinktinės jaunąja šaule. Tą dieną man teko garbė visų jaunųjų šaulių vardu skaityti pasižadėjimo žodžius Lietuvos šaulių sąjungos šimtmečio priesaikos ir pasižadėjimo ceremonijoje. Man buvo keturiolika ir, atvirai kalbant, tuo metu dar iki galo nesuvokiau nei tariamų žodžių svorio, nei to, ką reiškia priklausyti tokiai bendruomenei. Iš pačios ceremonijos atsimečiau nedaug: širdies dūžius, garsų kvėpavimą ir vienintelę mintį – kaip nenukristi einant mikrofono link.

1

1. Iš Visuotinio Saja susirinkimo.

6

Tą dieną pasižadėjimą skaičiau prieš Lietuvos Respublikos Prezidentę Dalią Grybauskaitę ir naujai išrinktą Prezidentę Gitaną Nausėdą. Visų jaunųjų šaulių vardu pabučiavau Šaulių sąjungos vėliavą – iki šiol tai viena garbingiausių mano gyvenimo akimirkų. Turiu ir vieną gana neįprastą istoriją iš tos dienos – draugai iki šiol pajuokauja, kad pasižadėjimo metu du kartus pasakiau „Tepadedu man Dievas“. Kadangi visi kartojo garsiai, tai pastebėjo tik patys akyliausi, o vėliau juokavome, kad esu labai tikinti. Smulki detalė, bet ji iki šiol kelia šypseną.

Per kelerius metus Šaulių sąjungoje patirčių tikrai netrūko. Išsilaikiau keturias pakopas, su jaunaisiais šauliais dviem

savaitėms vykau į Angliją, organizavau renginius, daug savanoriauau, dalyvavau žygiuose ir pratybose. Pirmaisiais metais nutrintos kojos buvo gana dažnas palydovas. Iki šiol puikiai atsimečiau savo pirmąsias pratybas – nelabai žinojau, ką reikia pasiimti, todėl susikroviau labai sunkią kuprinę, pasiėmiau spalvotų rūbų ir ryškiai raudoną miegmaišį, manydama, kad daiktus kažkur paliksime ir nereikės jų neštis. Patirtis parodė visai ką kita. Po dviejų pratybose praleistų parų, grįždama namo, buvau visiškai pasimetusi laike – nebesupratau, ar yra vakaro dešimta valanda, ar ryto. Buvome ir pasiklydę, išmokau be galo daug taktikos, tačiau kartu man atrodo, kad tai buvo vienas sunkiausių dalykų, kuriuos esu dariusi gyvenime.

2. Iš 2026 metų bėgimo „Gyvybės ir mirties keliu“.

Tačiau kartu tai buvo ir nepaprastai stipri patirtis – palaikymo, komandos ir pasitikėjimo bendražygiams jausmas. Per tas dvi paras supratau, kad beveik galima miegoti einant, o vos sustojus – užmigti. Nuo to laiko vadovaujuosi mintimi, kuri man padeda nepasiduoti sunkiausioms akimirkoms, kad tuo metu, kai jau atrodo, jog visiškai nebegali, esi išnaudojęs tik apie 40 procentų savo energijos ir galimybių.

Sulaukusi aštuoniolikos daviau šaulio priesaiką. Ši patirtis buvo visai kitokia nei 2019 metais – šlapias, šaltas oras, stovėjau rikiuotės viduryje ir šalia girdėjau kitų šaulių balsus, atkartojančius priesaikos žodžius. Tas momentas buvo mažiau apie jaudulį ir daugiau apie ramybę, palaikymą bei aiškų vienybės jausmą. Ši priesaika man tapo ne simboliu momentu, o vidiniu apsisprendimu likti ir toliau aktyviai įsitraukti. Šiuo metu esu Vilniaus universiteto antro kurso studentė, studijuoju neurobiofiziką. Vos pradėjusi studijas prisijungiau ir prie korporacijos Saja. Šį žingsnį paskatino mano pirmasis būrio vadas Liudas Gumbinas, kuris visada kalbėdavo apie Sają kaip apie erdvę jauniems žmonėms, norintiems augti tiek organizacijoje, tiek kaip asmenybėms. Man tai galimybė prisidėti prie Šaulių sąjungos švietėjiškai ir akademiškai.

Nuo šių metų lapkričio, Visuotinio susirinkimo metu, buvau išrinkta Korp! Saja pirmininke. Paskutinius septynis mėnesius buvau laikinai sustabdžiusi studijas, daug keliavau ir dirbau tarptautinėje įmonėje, tačiau kol kas neradau gražesnės vietos nei Lietuva. Kiekvieną kartą sugrįžus būna labai gera – žmonės, kultūra, istorija, gamta. Tai dalykai, dėl kurių tikrai verta stengtis ir dirbti. Po studijų ir darbo labai mėgstu užsiimti aktyviu laisvalaikiu – bėgioti, plaukioti, laiptuoti sienomis ir medžiais, vaikščioti ilgus atstumus. Jei kažkas man skamba kaip iššūkis, greičiausiai būtent tą veiklą ir rinksiuosi. Draugai dažnai juokauja, kad, kai nebėra idėjų, ką veikti, arba kai gyvenimas tampa nuobodus, pakanka parašyti ar paskambinti man – aš visada sugalvosiu, ką galima nuveikti, kokį projektą sukurti ar įgyvendinti ar į kokį

2

žygį nueiti. Vienas iš mano šių metų norų – daugiau laiko skirti knygų skaitymui, susikurti bent minimalią rutiną, kad gyvenime būtų šiek tiek daugiau tvarkos ir nuspėjamumo. Nors, žinant mane, lieka klausimas, ar tai pavyks.

Kas man yra Saja šiandien? Į šį klausimą vis dar ieškau atsakymo. Tikrai neplanavau tapti Sajos pirmininke – tai didelė atsakomybė ir nuoseklus darbas. Saja jungia studentus ir įvairių sričių profesionalus, o jos tikslai laikui bėgant keičiasi. Klubas, atkurtas 2007 metais buvusių jaunųjų šaulių iniciatyva, vėliau tapo korporacija, išplėtusia savo veiklos lauką. Kintant saugumo situacijai ir augant Šaulių sąjungai, keistis turėjo ir pati Saja. Šiandien Saja man pirmiausia yra apie žmones – įvairaus amžiaus, profesijų, patirčių, bet jungiamus bendrų vertybių, pasiryžimo veikti dėl Lietuvos ir ypatingo bendrystės jausmo.

Gruodžio pabaigoje kartu su Vilniaus universiteto Žygeivių klubu organizavome žygį „Adventas partizaniškai“ aplink Žaliuosius ežerus – su partizanų advento laišku skaitymu ir dainų dainavimu.

Šioje kadencijoje kartu su valdyba sieksime aiškaus darbų prioritetizavimo ir kokybės. Vienas svarbiausių tikslų – glaudesnis bendradarbiavimas su rinktinėmis ir Šaulių sąjungos struktūromis, dirbančiomis su jaunaisiais šauliais. Šiandien nemaža dalis aktyviųjų jaunuolių, sulaukę aštuoniolikos metų ir pradėję studijas, nutolsta nuo veiklos. Tikiu, kad Saja gali tapti tiltu, padedančiu šiems jauniems žmonėms likti Šaulių sąjungos dalimi. Taip pat matau didelę prasmę pilietinių ir šauliškų idėjų sklaidoje universitetuose. Studentai yra aktyvi ir pajėgi visuomenės dalis, kurią verta įtraukti ir įgalinti veikti dėl bendro tikslo. ×

ŠAULIO IDĖJA. SPEKTAKLIS VAIKAMS IR PILIETIŠKUMO PAMOKOS

Tekstas: LINA KASPARAITĖ-BALAIŠĖ

Nuotraukos: MARTYNAS ALEKSA,
VILNIAUS TEATRAS „LĒLĖ“

Scenoje pasirodanti mergaitė su šautuvu laiko ne tik ginklą – ji skleidžia istoriją, drąsą ir mintį, kuri šiandien skamba ypač aktualiai – reikia būti pasiruošusiems ginti savo valstybę.

1. Net ir pačiai aktorei Elizai Bondarenko mergaitės Magdės vaidmuo įkvėpė jėgos ir drąsos.

2. Šautuvas mergaitės rankose – simbolis, kad kiekvienas galime rasti kovos būdą.

3. Aktorei Indrei Vėlyvytei mergaitė Magdė patinka, nes yra ryžtinga ir gali rasti jėgų pasipriešinti tam, kas yra neteisinga.

Magdės, kurios šeimą okupantai ištrėmė į Sibirą, apsigyvenusios su Lietuvos laisvės kovotojais bunkeryje ir tapusios partizane, istorija pasakojama Mariaus Marcinkevičiaus ir Linos Itagaki knygoje „Mergaitė su šautuvu“. Pasakojimas parengtas remiantis tų laikų liudininkų ir laisvės kovotojų prisiminimais, istorine medžiaga bei buvusios partizanų ryšininkės papasakota istorija apie mergaitę, kurį laiką su partizanais gyvenusią bunkeryje. Pagal šį kūrinį parengtas 2025 metais pasirodęs spektaklis vaikams „Mergaitė su šautuvu“ ir pilietiškumo pamokos yra ne vien pasakojimas apie praeitį, bet

kartu ir kvietimas pažvelgti į šiandienos realybę, kur pilietiškumas ir atsakomybė yra ne ką mažiau svarbūs nei anuomet. Šio projekto epicentre buvo ir du mūsų broliai, šauliai Paulius Tamolė ir Gabrielius Klimenka.

TAIP GIMSTA IDĖJA

Mintis pagal šią knygą sukurti spektaklį kilo Vilniaus teatro „Lėlė“ vadovui ir šauliui Pauliui. „Kai pradedi vadovauti lėlių teatrui, supranti – kokias lėles turi, su tokiomis ir turi tą „karą“ kariauti. Tai yra skatinti visuomenės sąmoningumą

ir rodyti, kaip galima prisidėti prie patriotiškumo, pilietiškumo ugdymo, būtent per kultūrą. Tuometiniam kultūros ministrai Šarūnui Biručiu priminus, kad pilietiškumas irgi yra mūsų teatro tema, man kilo mintis – reikia pagal M. Marcinkevičiaus ir L. Itagaki knygą „Mergaitė su šautuvu“ sukurti spektaklį. Man svarbi dedamoji – Šaulių sąjunga užsima pilietiškumo ugdymu, važiuoja į mokyklas, aš galvoju, tai bus vienas iš mano asmeninių indėlių į pilietiškumo švietimą – būtent šis spektaklis. Taip natūraliai susidėjo keli aspektai. Tuomet kartu vystyti šį projektą pasiūliau birutietėms. Jos kaip tik 2025-aisiais minėjo organizacijos šimtmetį, jų veikla irgi yra švietėjiška, o dvišes darbą daryti lengviau negu vienam. Taip ir pradėjome, mūsų teatras buvo atsakingas už spektaklį, o LDK Birutės karininkų šeimų moterų sąjunga – už pilietiškumo pamokų organizavimą“, – pasakoja P. Tamolė.

SIMBOLINĖ PRASMĖ – KIEKVIENAS TURIME „GINKLĄ“

Spektaklyje kalbama apie mergaitę, gyvenusią sovietinės okupacijos metu, netekusią šeimos ir prisijungusią gyventi kartu su Lietuvos partizanais bunkeryje. „Tai svarbi tema, tik mergaitė su šautuvu yra metafora. Spektaklyje vienoje vietoje ji iššauna, bet tai labiau simbolinis veiksmas. Kiek teko bendrauti su istorikais, realybėje vaikų bunkeriuose nelabai buvo. Atšiaurios sąlygos, drėgmė, maisto nepriteklus ir visi kiti dalykai lėmė, kad vaikams ten ne vieta. Yra vaikų, gimusių slėptuvėse, bet augusių – nelabai. Spektaklyje tai yra labiau simbolika. Lygiai taip pat ir tas pats šautuvas – jo reikšmė simbolinė. Tai simbolizuoja, kokį mes kiekvienas turime „ginklą“ – ką mokame daryti geriausiai, kur nusimanome geriausiai ir kaip tą savo geriausio išmanymo formą galime panaudoti saugodami savo Tėvynę. Tėvynės gynyba yra ne pasirinkimas, o pareiga“, – pabrėžia nuo 2017 metų savo narystę Šaulių sąjungoje skaičiuojantis teatro vadovas Paulius.

Ši perkeltinė prasmė savotiškai atsiremia ir į visuotinės gynybos principą. Anot Pauliaus, kiekvienas iš mūsų, mažas ar didelis, nesvarbu nei lytis, nei profesija, tikrai visi galime prisidėti prie valstybės gynybos. Nesvarbu, kokiai organizacijai priklausytum, tai atliepia kiekvieno mūsų misiją.

NUO IDĖJOS IKI ĮGYVENDINIMO

Įprasta, kad teatre po spektaklio vyksta kūrėjų susitikimai su žiūrovais, jie pasakoja apie kūrybos eigą, o šiuo atveju buvo kiek kitaip.

„Mano pasiūlyta idėja – mes sukuriame spektaklį, tai, ką teatras geriausiai moka, o pokalbis po spektaklio organizuoja Birutėčių sąjunga. Diskusijose po spektaklio kalbama ne apie tai, kaip mes kūrėme spektaklį, o apie pagrindinę spektaklio temą, t. y. kaip mes kiekvienas galime prisidėti prie gynybos, kokią temą matėme, ką mes apie tai galvojame ir t. t. Pagrindinė tema apie stiprią mergaitę, apie jos pilietiškumą, buvo nagrinėjama po spektaklio per diskusijas, kurias moderavo šaulys Gabrielius. Šia dalimi rūpinosi birutietės“, – įvardija P. Tamolė.

Visas procesas truko apie pusmetį. „Pirma idėja, tada komandos būrimas, tinkamų žmonių paieška – tai labai daug užtrunka. Svarbu, kad kūrėjams tema būtų artima. Tiek režisierės Giedrės Kriaučionytės-Vosylienės, tiek aktorius Dainiaus Taručio seneliai yra buvę partizanų ryšininkai, jiems patiems ši tema labai asmeninė. Tas irgi prisideda prie spektaklio sėkmės. Vėliau gamyba, repeticijos – čia didžiausia, sunkiausia ir rizikingiausia dalis, nes visi norėjome, kad pavyktų sukurti gerą spektaklį. Ar taip bus, visą laiką yra rizika. Galima skaityti knygas, žiūrėti filmus, bet labai svarbus yra asmeninis prisilietimas prie istorijos arba asmeninis santykis per močiutes, senelius, tėvelius, gimines ar artimuosius. Tai, manau, buvo raktas į sėkmę. Sukvietėme puikius kūrėjus, režisierius, scenografus, kompozitorius ir išėjo tikrai puikus produktas – spektaklis. Matyt, būta ir atsitiktinumų, kaip gera idėja pritraukia ir gerus bei tinkamus žmones. Pradėjome 2025-ųjų pavasarį, o rugsėjo mėn. jau šventėme spektaklio premjerą“, – apie spektaklio kūrimo vingrybes pasakoja Paulius.

PO SPEKTAKLIO – Į ŠAULIŲ SĄJUNGĄ

Paulius neslepia džiaugsmo, nes iš žiūrovų būta labai daug gerų atsiliepimų. Mini, kad jam labiausiai spektaklyje patinka sustojęs laikas – ta tyła, kai vaikai žiūri ir, atrodo, niekas nė nekvėpuoja, visi susidomėję, pasinėrę į scenoje vykstantį veiksmą. Bet kai Pauliui paaugliai prasiitaria, kad spektaklio metu verkė net kelis kartus, tokiais atvejais tampa aišku, kad juos ne tik palietė, ne tik užgniaužė kvapą, bet dar ir sujauzdino. Tai, anot teatro vadovo, yra labai gražu.

Bet gražiausių atsiliepimų Paulius sulaukė iš tėvelių. Štai vienas stiprus pavyzdys, kai po spektaklio Panevėžyje jis gavo tokį atsiliepimą:

„Vakar mano vaikai (12 m. sūnus ir 11 m. dukra) su seneliu buvo spektaklyje „Mergaitė su šautuvu“, Panevėžyje. Jie tiek pripasakojo apie spektaklį teigiamų dalykų: kokia puiki aktorės Elizos dikcija,

kaip viskas aiškiai ir suprantamai perteikta, kaip puikiai išbandomas vaikų pasitikėjimas su parako perdavimu, kaip gumulas gerklėje užspaudė, kai mergaitė iš salės skaitė laišką... Senelis (mano tėtis) sakė matė geriausių spektaklį gyvenime. Jam 71 m. Gimęs tremtyje. Paprašė perduoti visam „Lėlės“ teatrui nuoširdžiausius linkėjimus ir padėką. Tokių renginių laaaaaabai reikia Lietuvai! Po jų trijų pasakojimų, aš šiandien užsirašiau į Šaulių sąjungą. Puikus Jūsų inicijuotas renginys, kuris tikiu, kad motyvuoja ne vieną vaiką, bet ir tėvus, senelius.“

„Štai čia ir yra meno poveikis ir didžiausia jo vertė! Aš tikrai žinau bent dvi panevėžietes, kurios po spektaklio užsirašė į Šaulių sąjungą. Kad žmonės į Šaulių sąjungą eis po spektaklio – šito negalėjau niekaip numatyti, buvau labai sujauzdintas. Labai didžiuojuosi ir jaučiu, kad ne veltui stengėmės. Esame labai laimingi ir labai džiaugiamės“, – pakiliai pabrėžia P. Tamolė.

PILIETIŠKUMO PAMOKOS „KAŲ GALI PADARYTI DĖL LIETUVOS?“

Po spektaklio vykusios pilietiškumo pamokos-diskusijos, kurias moderavo šaulys Gabrielius Klimenka, buvo neatsiejama viso projekto dalis. „Kaskart diskutuodavome keturiose: jaunuolis, birutietė, kviestinis savo srities specialistas ir aš – moderatorius. Tai buvo rimtas iššūkis. Suvaldyti vaikų dėmesį sudėtinga net ir turint aiškų pamokos planą, o čia didžioji dalis pokalbio vyko improvizuotai. Gilinome į dvi esmines temas: asmeninį indėlį į Lietuvos ateitį bei pasirengimą ekstremalioms situacijoms. Į pokalbį aktyviai įtraukėme ir žiūrovus, nuolat skatindami juos klausyti, mąstyti kartu arba atsakinėti į keliamus klausimus. Tikiu, kad ši spektaklio ir diskusijos dermė tapo stipriu impulsu, efektyviai auginančiu moksleivių pilietiškumą“, – sako diskusijas moderavęs Gabrielius.

SPEKTAKLIO ATEITIS

Paulius pažymi, kad nors pats pilietiškumo pamokų projektas baigėsi, spektaklio rodymas bus tęsiamas toliau. „Spektaklis ir toliau bus rodomas mūsų repertuare, važinėsime po miestelius, o jeigu reikės, patys savomis jėgomis rengsime pilietiškumo pamokas ir plėsimė mūsų žiūrovų sąmoningumą. Spektaklis „Mergaitė su šautuvu“ yra be galo stiprus, paveikus, tai pirmą mūsų misiją jį parodyti kuo didesniam žmonių ratui“, – apie spektaklio ateitį sako teatro vadovas. ×

BOTAI, JŲ FERMOS AR TIKRI SEKĖJAI?

Tekstas: JŪRATĖ STANKUVIENĖ

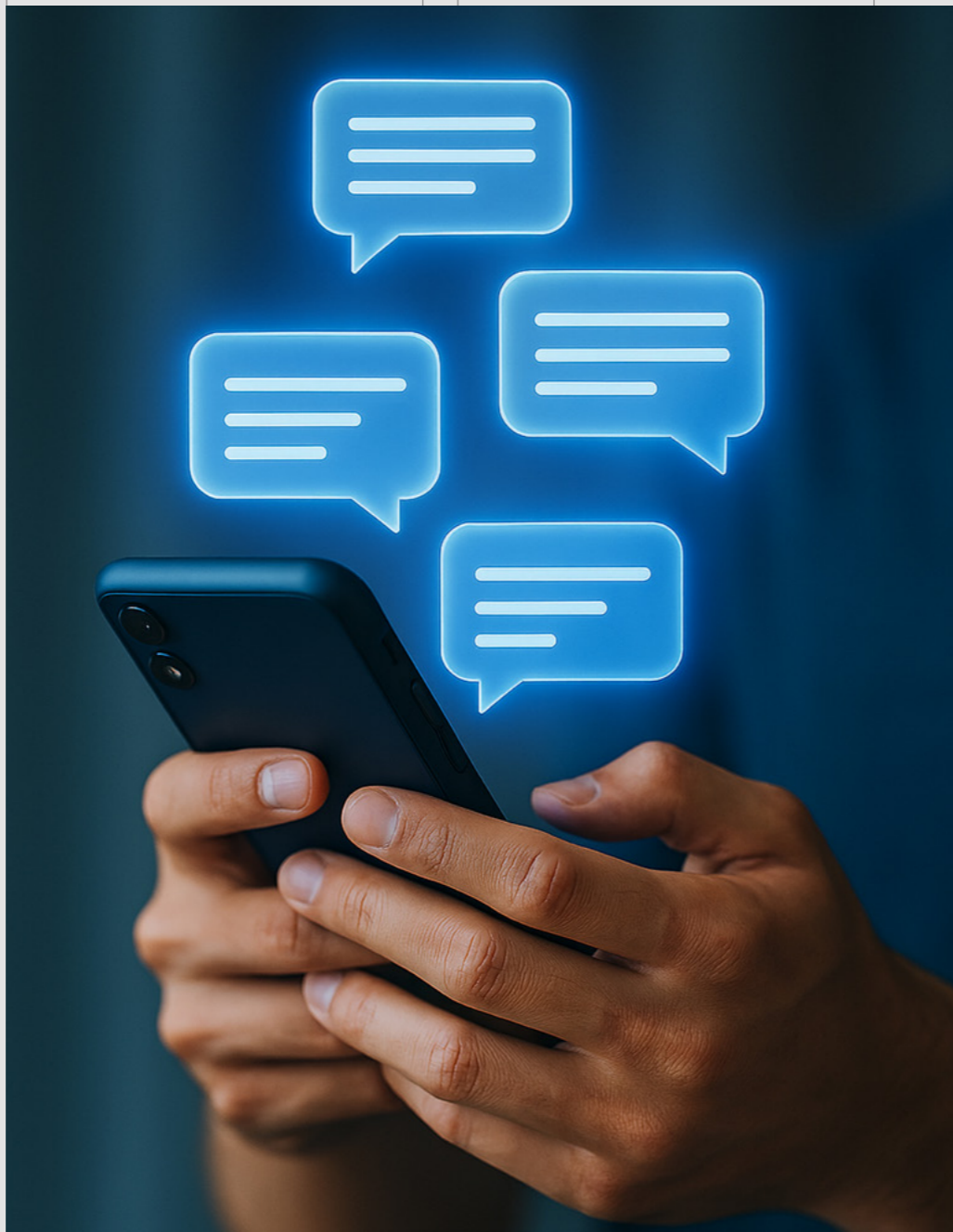
Skaitmeniniai pokyčiai iš esmės transformuoja žiniasklaidos kraštovaizdį, interneto plėtra ir išmaniųjų įrenginių paplitimas perrašė nusistovėjusias taisykles. Šiandien socialiniai tinklai ir kitos interneto platformos ne tik paspartina naujienų sklaidą, bet ir aktyviai formuoja turinio prioritetus. Nors skaitmeninė medija atveria plačias galimybes, ji kartu sudaro palankias sąlygas dezinformacijai. Informacijos pertekliaus aplinkoje netikros naujienos ir klaidinančios antraštės plinta greičiau nei bet kada anksčiau, o socialinių tinklų algoritmai neretai sustiprina prieštarinę ir emocijų persmelktą turinį. Dėl to dalis auditorijos ima pasitikėti nepatikrintais šaltiniais, o viešojoje erdvėje stiprėja prieštaros ir polarizacija.

MEGZTŲ BEREČIŲ ATGIMIMAS

Nepriklausomybės aušros laikais viešos emocijos reiškėsi gatvėse ir radijo eterėje, šiandien jos persikėlė į socialinių tinklų komentarus. Įžeidžiantys, piktos intonacijos pranešimai, persmelkti epitetų, tapo kasdienybe – tarsi „megztų berečių“ agitacija būtų atgimusi skaitmeninėje erdvėje.

Tokių pranešimus dažniausiai išduoda: įžeidžiantis tonas, epitetais žymimi oponentai ir radikalūs, nepagrįsti naratyvai. Susidūrus su tokia auditorija būtinas emocinis atstumas.

Jei susiduriate su nuoširdžiu oponentu, verta jį iš klausyti ir ieškoti bendrų principų – laisvės, demokratijos, saugumo. Taip prisidėsite ne tik prie asmeninės, bet ir prie visos visuomenės informacinės erdvės saugumo – tai ne mažiau svarbus frontas nei bet kuris kitas.

8

1. Troliai ir radikalai – tikri žmonės. Jie minta mūsų reakcijomis, todėl ramybė ir pagarbi laikysena yra veiksmingiausia atsvara.

PRAKTINIAI SIGNALAI, Į KURIUS VERTA ATKREIPTI DĖMESĮ

Stebint informacinę erdvę, svarbu analizuoti ne tik tai, kas skelbia žinutes, bet ir kas, kur bei kaip jas platina. Rekomenduojama atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

Kas nuosekliai dalijasi. Ar tie patys naudotojai kartojasi skirtinguose įrašuose? Nuolatinis „veidų“ pasikartojimas – svarbus signalas.

Į kokias grupes skelbiama. Ar kelios paskyros nuolat kelia turinį į tas pačias „Facebook“ grupes ar bendruomenes?

Viena grupė – keli veikėjai. Ar tie patys žmonės dalijasi skirtingų politinių veikėjų turiniu? Tai gali rodyti bendrą koordinaciją.

Nuoseklus periodiškumas. Ar sklaida vyksta nuolat ir cikliškai, o ne pavieniais blyksniais?

Šie požymiai padeda identifikuoti ištikimus platinimo „mazgus“ ir suprasti, kaip formuojamas platesnis informacinis laukas.

Svarbu pažymėti, kad daugumos pasidalijimų nematyti vien stebint profilį ar naujienų srautą. Jie matomi tik atidarius konkretų įrašą ir peržiūrėjus pasidalijimų sąrašą. Taip nustatyta, kad vos keli aktyvūs profiliai per kelias dienas tą patį turinį išplatino mažiausiai 25 skirtingose „Facebook“ grupėse, kai kuriose jų kartodami. Tai klasikinės organizuoto platinimo požymis – keli aktyvūs „mazgai“ sistemingai perneša turinį per skirtingas grupes.

Tokia sklaida ypač efektyvi, nes: grupės veikia kaip pasiekiamumo daugiklis. Vienu įrašu pasiekiami jau suburta ir suinteresuota auditorija. Auditorija jau „kaitinta“. Grupės narius sieja bendras teminis, vertybinis ar regioninis interesas.

Bendruomeniškumo efektas. Žinutės atrodo lyg sklindančios „tarp savų“, todėl suvokiamos kaip natūresnės ir patikimesnės.

Taigi platinimo taktika parinkta taip, kad žinutė būtų pristatoma per skirtingas socialines grandis ir auditorijas, maksimaliai didinant jos pasiekiamumą ir poveikį.

BOTAI IR „BOTŲ FERMOS“: KAS TAI IR KODĖL JŲ DAUG?

Nors dalis atvejų grindžiami organizuotu žmonių veikimu, visuomenės saugumo tyrimuose tenka kalbėti ir apie klasikinius botus bei jų fermas. Šį reiškinį svarbu atskirti nuo anksčiau aprašytos sistemos, tačiau būtina suprasti abu mechanizmus. Botų fermos dažniausiai apima:

Netikrų profilių ūkius – sukurtas arba užgrobta paskyros, imituojančias aktyvius vartotojus.

Pusiau automatines paskyras – kai tikri žmonės naudoja programinę įrangą masinei paskyrų kontrolei.

Žmogiškas „komentatorių brigadas“ – žmonių grupės, kurios už atlygį koordinuotai komentuoja, spaudžia „patinka“ ir dalijasi turiniu.

Paskyrų „šiltnamius“ – ilgą laiką augintas paskyros, skirtas įgyti pasitikėjimui prieš panaudojant dezinformacijai.

Net didžiausios platformos pripažįsta, kad netikrų paskyrų dalis yra reikšminga. Pavyzdžiui, „Meta“ duomenimis, apie 3 procentai aktyvių „Facebook“ vartotojų gali būti nesąžiningi profiliai. Nors tai nėra Lietuvos statistika, ji aiškiai iliustruoja problemos mastą.

KAIP ATPAŽINTI „BOTŲ FERMA“?

Didelio masto automatizuotoms kampanijoms būdingi šie požymiai:

– staigūs reakcijų sprogimai per kelias minutes;

– masinis naujų paskyrų atsiradimas su menka ar tuščia istorija;

– identiški komentarų šablonai su tomis pačiomis frazėmis ir klaidomis;

– nenatūrali veikla 24/7;

– dirbtinai atrodantys profiliai su abstrakčiomis nuotraukomis;

– kalbinės anomalijos paskyrų istorijose;

– realaus dialogo nebuvimas – komentuojama visur, bet nediskutuojama niekur.

Troliai – tikri žmonės, jie kursto neapykantą, tad su jais neverta diskutuoti. Saugokime savo emocijas ir laiką.

Lietuvos politinėje informacinėje erdvėje pastebimi tiek koordinuoto žmonių platinimo, tiek automatizuotos veiklos atvejai. Dažnai jie veikia hibridiniu režimu – tikri platinintojai ir automatiniai troliaukai papildo vieni kitus.

KĄ DARYTI? PRAKTINIS PROTOKOLAS ŠAULIAMS

Informacinės erdvės prieš taktika primena agitacinį frontą, reikalaujantį nuolatinio dėmesio ir disciplinos. Šauliai, kaip visuomenės informacinės saugos sargai, gali vadovautis šiais principais:

stebėjimo disciplina. Analizuokite ne tik profilio sieną, bet ir pasidalijimų grandines.

„Mazgų“ žymėjimas. Fiksuokite nuolat pasikartojančius platintojus ir jų veiklos modelius.

Trijų sluoksnių patikra prieš išvadą „čia – botai“:

– ar tai gali būti lojalų žmonių tinklas;
– ar matyti automatizacijos požymių;
– ar tai hibridinis modelis.

Veiksmai platformoje. Įtartiną turinį raportuokite platformos administracijai, venkite emocijų konfliktų.

Emocinė higiena. Nesivelkite į provokacijas, išlaikykite ramų ir pagarbų toną.

KODĖL TAI SVARBU SAUGUMUI?

Tokio tipo veikla pavojinga tuo, kad atrodo visiškai natūrali ir sunkiai atpažįstama kaip manipuliacija. Saugumo požiūriu svarbu suvokti:

atpažinimo sudėtingumą. Pasidalijimai atliekami realių vartotojų vardais, todėl jų negalima lengvai identifikuoti kaip automatizuotų.

Techninių stabdžių neveiksmingumą. Nejmanoma „užblokuoti technologijos“, nes tai – žmonių veiklos modelis, o ne vienas centrinis valdiklis. »

Grupių kaip ekosistemų vaidmuo. Informacija sklinda per bendruomenes, kurios jau yra pasirengusios priimti ir platinti tam tikras žinutes. Užblokavus vieną grupę, jos funkciją perima kita.

Todėl kova su informacinėmis grėsmėmis neturėtų apsiriboti vien bandymais „gaudyti botus“. Būtina atkreipti dėmesį ir į žmogiškuosius tinklus, veikiančius kaip antroji sklaidos grandis.

AR TAI BOTAI? KAIP IŠ TIKRŲJŲ VEIKIA ORGANIZUOTAS TURINIO PLATINIMAS?

Lietuvoje vis dar gajus įsitikinimas, kad informacinės kampanijos socialiniuose tinkluose vykdo automatizuotos, netikros paskyros, tai yra botai. Tačiau realybė gerokai sudėtingesnė. Vienas veiksmingiausių šiuolaikinių turinio sklaidos būdų – organizuotas, tačiau žmogiškas tinklas. Tai realūs žmonės, kurie nuosekliai ir kryptingai dalijasi pasirinktu turiniu, pasiekdami plačią auditoriją ir sukurdami įspūdį, kad turinys plinta natūraliai.

KODĖL NE VISA ĮTAKA SOCIALINIUIOSE TINKLUOSE PRIMENA BOTUS?

Analizuojant informacijos sklaidą socialiniuose tinkluose, pastebima, kad žmonių veikla neretai atrodo panaši į automatizuotą. Aktyvūs politinių veikėjų rėmėjai, įvairių grupių nariai ar ideologiniai bendraminčiai koordinuotai platina tą patį turinį, dažnai net žinodami, į kurias grupes ir kuriuo metu jis turėtų būti paskelbtas. Tokios kampanijos nevyksta vienkartiniais pliūpsniais – turinys platinamas bangomis, nuosekliai, taip išvengiant dirbtinumo įspūdžio.

Tokiu atveju veikia ne tik botų tinklas, bet vyksta ir koordinuotas lojalių sekėjų platinimas. Tokiam atvejui būdingi tokie požymiai:

tie patys profiliai. Kelios tos pačios paskyros nuosekliai dalijasi įrašais.

Tos pačios grupės. Dauguma pasidaliimų vyksta ne asmeniniuose naujienų srautuose, o tose pačiose regioninėse ar teminėse „Facebook“ grupėse.

Reguliarus tempas. Dalijimasis vyksta periodiškai ir nuosekliai, o ne viena staigia banga. Pavyzdžiui, ryte paskelbtas įrašas neretai vėl platinamas kitą rytą arba vakare.

Tokia sistema yra gerokai atsparesnė paprastam blokavimui nei botų tinklai – užblokavus vieną ar kelias paskyras,

2

platinimas greitai persiorientuoja per kitas, o grupėse uždarytą auditoriją ir toliau pasiekia informacija.

TIKSLAS – PROVOKUOTI EMOCIJAS. JAS TURIME SAUGOTI

Botų ar trolių tikslas – provokuoti stiprias emocijas, todėl jas turime labai saugoti, kad nepralaimėtume ir neįsiveltume, kur nereikia. Botus reikia žymėti ir blokuoti – kito žmogaus pažymėtą botą verta dar patikrinti ir raportuoti, taip bus daugiau galimybių, kad juos socialiniai tinklai pašalins. Ko nedaryti? Nesivelti su botais į diskusijas. Jie – kompiuterinės programos, o jeigu tai bus tikras žmogus, pažymėtas jis pradės diskusiją, jeigu botas – ką daugiausia atsakys, tai tik „pats tu botas“ ir daugiau reakcijų nebus.

Troliai – tikri žmonės, jie kursto neapykantą, tad su jais neverta diskutuoti. Saugokime savo emocijas ir laiką. Lengviausia juos atpažinti iš klijuojamų etikečių, kurios nužmogina, nuvertina ir uždaro bet kokį dialogą. Trollis, siekdamas pažymėti žmogų, kaip nevertą dėmesio, užkljuoja „etiketę“. Pavyzdžiui „Fondasosai“ ar pan., tai lengviausia atpažinti.

Tačiau su kitaip mąstančiais verta pagarbiai ir ramiai diskutuoti, nes melagienos yra sukonstruotos tiesos pagrindu. Nustebsite, kad rasite daug sąlyčio taškų ir galite sutikti net su iki 50 procentų jų teiginių, o jau visa kita bus radikaliai skirtinga.

Ginčiuose gimsta tiesa, jeigu jie yra pagarbūs ir ramūs. Tai puikus būdas pasėti abejonę ir pašalinti įtampą, kad kitaip mąstantis žmogus nepasijustų puolamas ir netaptų radikalus.

Štai pavyzdys iš mano asmeninės patirties. Vyko susitikimas su kaimynais dėl automobilio statymo vietos kieme. Mūsų namas – visi naujakuriai nuo 2003 metų, tada namas buvo visiškai atnaujintas, kiti – senieji stoties rajono gyventojai. Kai kalbėjo mano name gyvenantis advokatas, prie jo nepagarbiu atstumu priėjo senasis kito namo gyventojas, prikišo veidą prie veido ir pareiškė: „Ką tu išmanai apie įstatymus su tokiais baisiais batais.“ Tada atsisuko į kitus „saviškius“ ir sako: „Matėte, kokio baisumo batai? Ir dar aiškina mums apie įstatymus su tokiais batais.“ Ir visi vieningai pradėjo džiūgauti, susikalbėjimas visiškai baigėsi, nes mes visi buvome „kvaili naujakuriai su tokiais baisiais batais“. Etiketės būtent taip ir veikia, tiek realiame gyvenime, tiek socialinėje erdvėje. Jeigu kas nors aktyviai lipdo etiketes, su tais žmonėmis reikia nesivelti į jokias diskusijas. Tiesiog apeiti. x

2. Botai – kompiuterinės programos. Su jais veltis į diskusijas beprasmiška. Blokuokime juos.

EKRANE NETIKĖTAI PASIRODĘS ĮSPĖJIMAS VERČIA SKUBIAI IMTIS VEIKSMŲ: EKSPERTAS PATARIA NEPASIDUOTI PANIKAI

1

Socialiniuose tinkluose vis dažniau pasitaiko apgaulingų pranešimų, kurie bando išgąsdinti vartotojus netikrais įspėjimais apie virusus ar kitas tariamas grėsmes. Nors tokie pranešimai gali atrodyti patikimi, jie dažnai slepia riziką jūsų asmeniniams duomenims ir finansams. Kaip atpažinti, kai staiga ekrane pasirodęs įspėjimas yra melagingas, ir kada iš tiesų verta imtis skubių veiksmų?

1. „NOD Baltic“ klientų konsultantas Tadas Urbanavičius.

Naujausia kibernetinio saugumo ekspertų ESET analizė atskleidė aktyvią „scareware“ (liet. apgaulingai gąsdinančios programos) kampaniją, kurios metu, tarp 2025 metų vasario ir balandžio, buvo išplatinta daugiau nei 250 reklamų „Meta“ tinkle, kol ji buvo sustabdyta dėl „nepriimtinių verslo praktikų“.

Tokio tipo reklamų esmė – išgąsdinti vartotoją ir priversti jį veikti skubotai. Reklamos imituoja įspėjimus apie įrenginį užpuolusius virusus, siūlo įdiegti tariamai naudingą kibernetinio saugumo programinę įrangą, tačiau iš tiesų siekia išvilioti pinigų ar pavogti asmeninius duomenis.»

Rubrika „Kibernetinis saugumas“ rengiama bendradarbiaujant su oficialiu ESET atstovu Lietuvoje „NOD Baltic“.

Kuo įspėjimas skubesnis ar grėsmingesnis, tuo didesnė tikimybė, kad tai apgaulė.

„Tokios atakos remiasi žmogaus emocijomis. Kai vartotojas pamato mirksintį įspėjimą, girdi signalus ar vibracijas, instinktyviai nori veikti iš karto. Tuo ir naudojasi sukčiai“, – aiškina „NOD Baltic“ klientų konsultantas Tadas Urbanavičius.

Pasak jo, apgaulingai gąsdinančių programų veikimo principas paprastas, tačiau itin efektyvus. Žmogaus smegenys reaguoja į pavojų greičiau, nei jis spėja racionaliai įvertinti situaciją. Todėl tokie iššokantys įspėjimai sukurti taip, kad priverstų skubėti – vartotojas raginamas nedelsiant paspausti mygtuką ar atsisiųsti programą. Vienos jų gali vogti duomenis, kitos – tapti vartais į dar rimtesnius išpuolius, pavyzdžiui, vartotojai gali būti raginami susisiekti su neva technine pagalba ir atskleisti prisijungimo informaciją.

„Tai klasikinis psichologinio spaudimo modelis. Būtent todėl prevencija ir švietimas yra svarbiausi ginklai prieš tokias grėsmes“, – pabrėžia IT žinovas.

ĮSPĖJIMAI – ĮTIKINAMI KAIP NIEKADA

Minėtų ESET tyrimų duomenimis, aptiktoji „scareware“ kampanija buvo nukreipta daugiausia į „iPhone“ vartotojus. Reklamos naudoti tokie pranešimai kaip „Apple“ saugos įspėjimas!“, „Pažeista nuotrauka“, „Jūsų telefonas „nulauztas!“ ar net „167 virusai atakuoja jūsų sistemą!“. Kitais atvejais įspėjama, kad telefonas neva užstrigęs dėl šiukšlių failų. Šios žinutės naudoja profesionaliai atrodančius vizualus, mirksinčias piktogramas ir net oficialų „Apple“ logotipą.

„Sukčių kūrybiškumas stulbina – jie ne tik kuria įtikinamus vaizdus, bet ir

naudoja garsinius efektus, kad sukeltų stresą. Kai kurie netgi imituoja telefono vibraciją, kad įspėjimas atrodytų dar įtikinamesnis“, – aiškina T. Urbanavičius.

Nors „iPhone“ įrenginiai turi integruotą „Apple“ apsaugą, tai nereiškia, kad vartotojai yra visiškai apsaugoti. Pasak IT žinovo, „iOS“ sistema veikia pagal uždara ekosistemą, todėl gamyklinės saugumo priemonės yra stiprios ir jų neįmanoma apeiti įdiegiant papildomą antivirusinę.

„Tačiau apsaugos nuo žmogiškosios klaidos jos nesuteikia“, – įspėja T. Urbanavičius.

Ekspertas akcentuoja, kad dauguma apgaulių vyksta ne per techninius įsilaužimus, o per vartotojo elgesį – paspaudus klaidinančią nuorodą, suvedus duomenis netikroje svetainėje ar patikėjus gąsdinančiu įspėjimu.

KAIP APSISAUGOTI?

Techninis konsultantas T. Urbanavičius pateikia keletą rekomendacijų, kaip atpažinti ir išvengti gąsdinančių programų atakų:

1. IŠLIKITE RAMŪS. Net jei pranešimas atrodo įtikinamas, neskubėkite vykdyti nurodymų. Patikima kibernetinio saugumo programinė įranga niekada neprašys įdiegti papildomų programėlių per naršyklės reklamą;

2. NAUDOKITE PATIKIMĄ APSAUGĄ. Į savo įrenginį įdiekite patikimą, nuo kibernetinių grėsmių saugančią, programinę įrangą, reguliariai atnaujinkite operacinę sistemą;

3. PATIKRINKITE ŠALTINI. Jei pranešimas atrodo įtartina, peržiūrėkite siūlomą įdiegti programėlės informaciją: kas jos kūrėjai, kokie atsilepimai;

Specialistas atkreipia dėmesį, kad šiandien sukčiams sukurti įtikinamą gąsdinantį įspėjimą, naudojantis dirbtinio intelekto įrankiais, pakanka vos kelių minučių.

4. NAUDOKITE IŠŠOKANČIŲ LANGŲ BLOKAVIMĄ. Tai padeda sumažinti riziką susidurti su apgaulingais įspėjimais;

5. NESPAUSKITE ANT ĮTARTINŲ NUORODŲ. Net vienas paspaudimas gali nukreipti į svetainę, kurioje įdiegiamas kenkėjiškas kodas.

„Svarbiausia – neparasti kritinio mąstymo. Kuo įspėjimas skubesnis ar grėsmingesnis, tuo didesnė tikimybė, kad tai apgaulė. Patikimos programos niekada nesinaudoja panika kaip įtikinimo būdu“, – pabrėžia IT žinovas T. Urbanavičius.

O jei vis dėlto patikėjote įspėjimu ir manote, kad jūsų įrenginys jau užkrėstas, ekspertas pataria nedelsiant paleisti visos sistemos nuskaitymą bei pasikeisti slaptažodžius.

Specialistas atkreipia dėmesį, kad šiandien sukčiams sukurti įtikinamą gąsdinantį įspėjimą, naudojantis dirbtinio intelekto įrankiais, pakanka vos kelių minučių. Daugelis vis dar mano, kad nemokamos antivirusinės programos apsaugos nuo virusų, tačiau šiandieninės grėsmės yra kur kas įvairesnės. Šiuolaikinė apsauga turėtų būti daugiasluoksnė kibernetinio saugumo sistema, kuri aptinka ne tik kenkėjiškus failus, bet ir blokuoja sukčiavimą, pavojingas svetaines bei bandymus pasisavinti duomenis. x

BALANSAS VIETOJE KRAŠTUTINUMŲ:

KOKS KARININKAS IR KOKIA VISUOMENĖ REIKALINGA ŠIANDIEN

1. Pulkininkas Ričardas Dumbliuskas - 1991 metų sausio 12 dieną Aukščiausiojoje Taryboje prisiekęs savanoris, SKAT (KASP) skyriaus ir būrio vadas, vėliau baigęs Karo akademiją ir tapęs karininku. Per tarnybą atliko 17 rotacijų, iš jų keturis kartus buvo atsakingas

už dalinio vėliavą, tarnavo žvalgybos, pėstininkų ir mokymo vienetuose Lietuvoje ir užsienyje. Tai karininkas, daugeliui pažįstamas ne tik dėl savo profesionalumo, bet ir dėl išskirtinės charizmos, ryžtingos laikysenos ir subtilaus humoro.

Tekstas: ŽIVILĖ STADALYTĖ
Nuotrauka: EIMANTAS GENYS

10

Pasaulis gali pateikti pačių netikėčiausių akibrokštų. Todėl technologijos turi būti tik įrankis. Jos gali įgalinti, bet gali ir įkalinti, jei žmogus praranda gebėjimą kritiškai vertinti situaciją.

PULKININKAS R. DUMBIAUSKAS APIE BALANSĄ GYNYBOJE: „NE PER MAŽAI, NE PER DAUG – TIEK, KIEK REIKIA“

Pastaraisiais metais gynybos tema Lietuvoje tapo itin matoma – apie ją kalbama daug, garsiai ir įvairiais tonais. Tačiau realus pasirengimas gynybai dažnai prasideda ne nuo šūkių ar deklaracijų, o nuo sudėtingų klausimų, kuriems nėra paprastų atsakymų.

Pokalbyje su Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos viršininku pulkininku Ričardu Dumbliausku kalbamės apie tai, kas dažnai lieka nuošalyje: apie balansą. Apie tai, kodėl vien tik technologijų ar entuziazmo nepakanka, kodėl pavojingi tiek perdėtas pacifizmas, tiek aklas militarizmas, ir kodėl karininką šiandien privalu ugdyti ne tik kaip kovotoją, bet ir kaip mąstantį, atsakingą žmogų.

Gynybos tema visuomenėje dažnai sukelia stiprias emocijas ir labai skirtingas reakcijas. Kaip jūs pats žiūrite į šį emocinį lauką ir jo įtaką tam, kaip mes kalbame apie saugumą?

Problema yra ta, kad kraštutinumų atsiranda abiejose pusėse – tiek pacifizmas, tiek perdėtas militarizmas yra vienodai pavojingi.

Jeigu visuomenė pasiduoda militaristiniam vajui, pavyzdžiai pasaulyje rodo, kur tai gali nuvesti. Šiaurės Korėja – vienas iš tokių kraštutinumų: visi su uniformomis, daug patrankų ir raketų, visi myli vadą, bet kiek ten iš tiesų yra laimės?

Man balansas yra būtinas. Yra toks labai paprastas pavyzdys iš bazinio pėstininko kurso knygos – kaip maskuoti veidą. Taisyklė elementari: maskuoti per mažai – pamatys priešas, per daug – nėra prasmės, taikome į „gerai“, t. y. per vidurį. Tas paveikslėlis man įstrigo dėl to, kaip tiksliai atspindi platesnį principą: persistengti nereikia, bet ir daryti per mažai negalima. Reikia normaliai, tiek, kiek situacija reikalauja.

Šiuolaikiniai konfliktai dažnai atrodo labai skirtingi – tiek savo eiga, tiek technologijų naudojimu, tiek tempais. Kaip jūs pats žiūrite į šį karo kintamumą ir jo įtaką tam, kaip valstybės turėtų planuoti savo gynybą?

Didžiausias progresas vyksta ten, kur taškosi kraujas, – mūšio lauke. O dabar karo pramonė ir technologijos vystosi itin greitai – vien Europoje vyksta keli kariniai konfliktai, o tai natūraliai skatina inovacijas. Karas Ukrainoje šiandien vadinamas geriausiu pamokų krepšiu, ir tai nenuostabu. Kitos šalys stebi, renka geruosius pavyzdžius, diegia juos pas save, o pramonė ruošiasi didinti gamybą, kad patenkintų poreikį. Ir čia kyla klausimas: ką tu perimi iš tų patirčių ir kiek darai prielaidų, kad pas tave bus taip pat? Jei pradedi manyti, kad viskas kartosis identišškai, labai lengva pakliūti į akligatvį. O gal nebus taip pat? Gal situacija vystysis visiškai kita kryptimi?

Toje pačioje Ukrainoje situacijos kito, karo fazės skyrėsi. Pradžioje matėme sutelktų šarvuotų kolonų manevravimą keliuose. Vėliau ekspertai kalbėjo apie statiką, beveik panašią į Pirmąjį pasaulinį karą – kai nė viena pusė negali pajudėti. Vėliau prasidėjo judėjimas, bet labai didelių nuostolių sąskaita. Reikia laiko, kol pereinama iš statikos į manevrą, ir niekas nežino, kiek tai gali užtrukti.

Šiuo metu karyba vystosi būtent taip, bet kitur ji gali atrodyti visiškai kitaip. Tokių pačių karų nebūna. Todėl ir manau, kad turi būti proporcija: klasikinis mąstymas, bendras supratimas apie karo logiką ir tik tada – technologijos. O pati karybos esmė nuo seniausių laikų nesikeičia. Tu bėgi į priekį, kai puoli. Tu bėgi atgal, kai „pasikrauni malkų“. Arba stovi vietoje, kai gini. Visa kita – tik formos ir priemonės, kurios nuolat kinta.

Karinis mokymas remiasi struktūra ir nuoseklumu, o mūšio laukas dažnai yra chaotiškas ir greitai kintantis. Kaip jūs pats matote šį skirtumą ir jo įtaką būsimų karininkų rengimui?

Mūšio laukas visada lenkia mokymo programas, ir tai natūralu, nes tikslai skirtingi. Mokyme tu stengiesi sukurti tikroviškesnę aplinką, bet tikrovė vis tiek yra fronte. Ten inovacijos, apgaulės, taktikos pokyčiai vystosi daug greičiau. Tu gali perimti patirtis, bet visada atsiras tarpas tarp to, kas vyksta mūšyje, ir to, ką spėjį įdiegti mokyme. Šiais laikais tas tarpas gal ir nėra labai didelis, bet kol užsisuki, pradedi mokytį ir jau jauti, kad mokai kažką, kas fronte jau paseno.

Vis dėlto svarbiau yra parengti karininkus, kurie moka naudotis technologijomis, bet nėra nuo jų priklausomi. Kritinis mąstymas ir gebėjimas prisitaikyti yra svarbiau už bet kokią konkrečią sistemą, nes technologijos keisis dar ne kartą, o žmogaus sprendimas mūšio lauke vis tiek liks lemiamas. Pasirinkimų daug, bet aš kariūnams visada sakau: neįsimylėkite savo veiksmų eigos varianto. Pasaulis gali pateikti pačių netikėčiausių akibrokštų. Todėl technologijos turi būti tik įrankis. Jos gali įgalinti, bet gali ir įkalinti, jei žmogus praranda gebėjimą kritiškai vertinti situaciją.

Technologijos vis sparčiau keičia karo veidą, tačiau jūs pabrėžiate, kad žmogaus vaidmens jos nepakeičia. Kaip jūs pats matote šį santykį tarp technologijų galimybių ir to, ką vis dar gali padaryti tik žmogus?

Techninės žinios ir įgūdžiai, žinoma, padeda – jos leidžia geriau pulti, geriau gintis. Bet mes dar nesame tokioje robotizacijos stadijoje, kad technologijos galėtų pakeisti žmogų. Dronai gali atlikti daug funkcijų, bet jie neužima teritorijos. Vis tiek turi būti žmogus, pėstininkas, kuris fiziškai stovi tam tikroje riboje ar linijoje. Jei jo nėra, tu tos vietos nekontroliuoji. Dronai dabar labai matomi, bet „žaislų“ yra daug daugiau ir įvairesnių – tiesiog šiuo metu judame su dronais, nes jie efektyvūs. Bet yra ir kita pusė. Žmonės yra sukūrę beprotiškų naikinimo priemonių. Vienas iš atominų ginklų poveikių yra elektromagnetinis impulsas, kuris tiesiog sudegina visas sistemas. Ir tada tavo dronas neskraido, tavo technologijos neveikia, ir tu vis tiek turėsi eiti pats. Todėl technologijos gali padėti, bet jos negali pakeisti žmogaus, ypač ten, kur reikia fizinės kontrolės ir sprendimo vietoje.

Šauliai pagal savo paskirtį ir pajėgumą yra Lietuvos Dovydas – tas, kuris, jei reikės, reikiamu metu pataikys į makaulę su akmeniu, kad ir galingesniam priešui.

Kiekviena valstybė turi savo geografines ir demografines ribas, kurios neišvengiamai formuoja jos gynybos strategiją. Kaip jūs vertinate šių ribų įtaką Lietuvos gynybos planavimui?

Geografija ir demografija nemeluoja. Gali mestis į kraštutinumus, būti prisipumpavęs, bet nieko neišeis, jei skaičiai paprasčiausiai neleidžia. Kilometrai nemeluoja, žmonių skaičius nemeluoja. Karyboje viskas labai paprasta, beveik kaip matematikoje. Pažiūrėkime į Lietuvos sieną – ji nė iš vienos pusės negali būti visiškai saugi. Turime panašią fronto liniją kaip Ukraina, tik žmonių žymiai mažiau. Tarp pėstininkų kaip standartas turi būti 6–8 metrai. Jei kalbame apie rimtą karą, tai yra paprastas dalybos veiksmas: kiek žmonių turi, kiek metrų reikia padengti, ir viskas tampa aišku.

Išlaikyti vienam kareiviui apkase reikia visos sistemos. Pėstininkas yra priekyje, bet už jo turi stovėti penki ar septyni žmonės paramoje, ir dar vadai. Kareiviui reikia valgyti, jam reikia šovinių, kažkas turi gaminti, vežti, organizuoti.

Valstybės atsparumas remiasi ne vien karine galia – ji formuoja ir diplomatiniai ryšiai, ekonomika, informacinė erdvė. Kaip jūs pats matote šių skirtingų sričių tarpusavio santykį, kai kalbame apie valstybės galią?

Net ir iš toliau žiūrint matyti, kad visoje valstybėje turi būti balansas. Valstybinės galios pagrindiniai elementai yra keturi: diplomatija, informacija, ekonomika ir karinė galia. Klausimas paprastas – ar visos šios sritys yra proporcingos, ar kuri viena užauga iki „didžiosios per visą dangų“, o kita lieka mažytė? Pavyzdžiui, informacinė sritis gali būti labai didelė, gali labai garsiai rėkti, bet jei karinė galia tuo metu yra silpna, o ekonomika nepakankamai stipri, tas balansas išsikreipia, ir pasiduodi iliuzijai. Tad kartais tiesiog reikia sustoti ir dar kartą pasimatuoti galią – pasižiūrėti, kur esame stiprūs, o kur galbūt per daug pasitikime arba apsileidome.

Gynybos sistema yra tiek stipri, kiek stiprus yra visuomenės išitraukimas. Kaip jūs matote šaulių sąjungos indėlį į šį visuomenės pasirengimą ir jos vietą šiuolaikinėje gynybos architektūroje?

Į šaulius kaip į patriotinį, o ne politinį, ir militarizuotą judėjimą žiūriu labai teigiamai. Tai organizacija, perėjusi įvairias reformas, ir man visada imponavo

Smetoninės Lietuvos modelis, kai šauliai buvo tiesiogiai pavaldūs kariuomenės vadui, nes valdymo vieningumas užtikrina aiškią vietą bendroje kovos rikiuotėje.

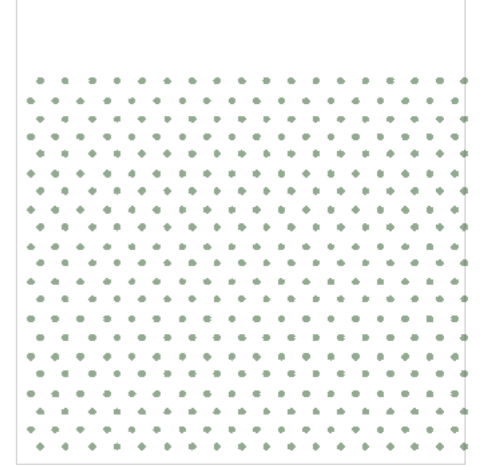
Jeigu žiūrime plačiau, nuo seniausių laikų egzistavo dvi jėgos: graikų falanga ir tie, kurie ardo rikiuotę, prisiminkime Dovydo ir Galioto istoriją. Galiotas – sunkusis kareivis, o Dovydas – lengvas, judrus, su akmenų mėtykle. Ir pati ta istorija rodo, kad Dovydas kovinei rikiuotei yra lygiai taip pat reikalingas kaip ir Galiotas.

Mano įsitikinimu, šauliai ir Krašto apsaugos savanoriai turi atlikti būtent tą „Dovydo“ funkciją – prieš rikiuotės trikdymas, flangai, žvalgyba, užnugaris, apsaugos užduotys. Mes niekada neturėsime tiek „sunkiųjų kareivių“, kiek reikėtų klasikinei linijinei gynybai, todėl tokiai Lietuvėlei reikia ir nedidelio Galioto, ir daug Dovydų. Šauliai pagal savo paskirtį ir pajėgumą yra Lietuvos Dovydas – tas, kuris, jei reikės, reikiamu metu pataikys į makaulę su akmeniu, kad ir galingesniam priešui.

Šauliai jau įrodė, kad gali atlikti įvairiausių uždavinius. Judėjimas, masiškusmas, patriotiškumo ugdymas, kovingumas – tai labai stiprūs elementai. Ir tai, mano akimis, yra tikrai žavų ir galinga.

Pokalbio metu nuolat grįžome prie balanso – tarp technologijų ir žmogaus, tarp visuomenės nuostatų ir realių ribų, tarp tradicijos ir naujovių. Jei reikėtų visa tai sutalpinti į vieną mintį, kas, jūsų manymu, šiandien yra svarbiausia Lietuvos gynybai?

Balansas. Ne per daug, ne per mažai – tiek, kiek reikia. Tai galioja viskam: technologijoms, visuomenės nuostatoms, karių rengimui, valstybės galiai. Ir, žinoma, žmogui. Nes kol kas joks dronas, jokia sistema ir jokia technologija nepakeitė žmogaus sprendimo mūšio lauke. ×

NEPALIKTI PĖDSAKO: PAGARBA GAMTAI

Tekstas:

EDUARDAS KLIMENKA,
GABRIELIUS E. KLIMENKA
#IŠGYVENIMO AKADEMIJA KLIMENDKA

Nuo seno žmonės traukė ir žavėjo ilgi pasisėdėjimai prie laužo, žygiai ir miegojimas palapinėje. Nūdien, socialiniai tinklai dar labiau užkrėtė tūkstančius žiūrovų vykti į „instagramiškų“ vaizdų ir pavydą keliančių patirčių medžioklę. Įvairūs nuomonės formuotojai, skelbdami neįtikėtino grožio vaizdus, sukelia nenumaldomą norą pamatyti, patirti tą pasąmonėje pasėtą nuotykių sėklą.

Taip kadaise atokus trapius grožio gamtos kampelis tampa populiaria turistine kryptimi, kurią žmogus pakeičia savo buvimu. Kur žmogus apsilanko, visur, norom ar nenorom, palieka savo pėdsaką. Manau, kiekvienas esame nemaloniai nustebęs paežerės krūmynuose ar pamiškėje radęs tualetinio popieriaus nusėtą minų lauką, arba atvykęs į stovyklavietę, laužavietėje primesta organinių ir neorganinių šiukšlių, kurias kažkas bandė nesėkmingai sudeginti.

1. Ugnis gelbsti gyvybes, sušildo kūną, pakelia moralę. Nuotr. aut. Vidmantas Činauskas

APLINKOS TARŠA

„Kas čia tokio, juk tai organiška, suirs“, ar jau esi girdėjęs taip sakant? Banano žievė, obuolio graužtukas, apelsino žievelės, vištos sparnelių kaulai, lašinio ar dešros odelė, šašlyko likučiai ir t. t. Taip, tai tiesa, organinės medžiagos suyra. Tačiau per kiek laiko? Ką pamatys kitą dieną pro tą pačią vietą praeinantis žygeivis? Kad išvakarėse čia lankėsi kaulė. Šios šiukšlės nėra nei trąšos, nei kažkokiu būdu dalyvauja vietinės ekosistemos procesuose. Jos tik griaua tą ekosistemą. Jeigu kasdien tam tikroje vietoje žygeiviai išmestų maisto likučius, ilgainiui vietiniai gyvūnai prisitaikytų maisto ieškoti tik čia. Tai trikdytų stovyklautojų ramybę, o nutrūkus šiai maitinimo grandinei vietinei gyvūnų populiacijai būtų padaryta papildoma žala.

Kaip derėtų elgtis su šiukšlėmis žygyje ar stovyklaujant? Atsakymas yra labai paprastas: išsinešk, ką atsinešei. Idealiausiu atveju, principas galiotų visoms šiukšlėms be išimties. Jeigu tai nėra įmanoma, organines medžiagas derėtų

užkasti. Tai mažesnė blogybė, nei jas tiesiog numesti į pakrūmę, atokiau, kur niekas nepamatys. Užkasus nebelieka vizualinės taršos, kvapų, jos neturėtų trukdyti ir vietinei ekosistemai. Galbūt... Maisto likučiai tuomet iš tiesų suirs savu ritmu niekam netrukdydami. Tačiau visus kitus dalykus dera išsinešti. Taip, tualetinį popierių taip pat. Tualetinis popierius nėra organinė medžiaga. Jeigu palieki gamtoje, ji tampa taršalu. Dar blogiau, jeigu vietoje tualetinio popieriaus naudoji popierines nosinaites ar servetėles. Tualetiniame popieriuje esančią celiuliozę gamta greitai absorbuoja, o popierinių servetėlių celiuliozės ji neturi kaip apdoroti ir ji labai užteršia gamtą. Jos yra pagamintos taip, kad būtų žymiai atsparesnės drėgmei, ir suyra lėčiau. Jų vis dar rasi net ir tada, kai jau bus suirę tai, ką bandei jomis paslėpti. Ir nepamiršk, kad dendrologija nėra mokslas apie tai, ką reikia daryti, kai baigiasi tualetinis popierius.

Kažkas gali paklausti, ką gi tuomet daryti su tuščia konservų dėžute. Ar ją irgi reikia išsinešti?

Principas „išsinešk, ką atsinešei“ padeda tvariai organizuoti žygio eigą. Vietoje vienkartinį išmetamų pakuočių renkiesi daugkartinio panaudojimo daiktus.

Atsakysime paprastai: jos nederėtų atsinešti. Šiandien esama begalės alternatyvų turistų taip pamėgtiems konservams. Konservai paprastai yra sunkūs, o maistinė vertė abejotina. Dehidratuoto maisto daviniai šiuo atžvilgiu yra žymiai naudingesnis ir lengvesnis pakaitalas. Be to, komercinio dehidratuoto maisto tarą dažniausiai galima vėl panaudoti, nes ji turi sandarumą užtikrinantį užspaustuką. Pavyzdžiui, į tokį maišelį galima sudėti panaudotą tualetinį popierių, nerizikuojant, kad kuprinė prasmirs „organika“.

Principas „išsinešk, ką atsinešei“ padeda tvariai organizuoti žygio eigą. Vietoje vienkartinį išmetamų pakuočių renkiesi daugkartinio panaudojimo daiktus.

VAIZDINĖ TARŠA

Miestų gatvės, pakelės, aikštelės yra perpildytos reklaminių stendų, reklamuojančių daiktus, kurių tau nereikia. Gatvės šviestuvų šviesos, automobilių žibintų mirgėjimai, reklaminių stendų blyksėjimai paneria tavo žvilgsnį į vaizdinį triukšmą. Dėl to žmogus ir trokšta pabėgti į gamtą, kad pailsėtų nuo jo. Tačiau atvykęs į gamtą pasąmoningai nori suspindėti, sumirgėti, palikti savo pėdsaką, lyg koks laukinis žvėris, pažymėdamas teritoriją, kad visi žinotų, jog jis čia buvo.

Esama žmonių, kurie atvykę prie akmenuoto upės kranto būtinai pastato įmantrios pusiausvyros akmenų skulptūras. Prisimink, gamta milijonus metų puošėsi, kad atrodytų taip, kaip atrodo. Jai nereikia tavo pagalbos. Kiekvienas, kad ir toks nekaltas pėdsakas, išdaro kraštovaizdį. Jeigu nori pamatyti gamtos grožį, tiesiog padėk savo išmanųjį telefoną į šalį ir apsidairyk. Gamtą puošia tavo susižavėjimas, ne patiktukai tavo telefone.

Esama žvejų, kurie pastato improvizuotą užtvankelę ar užtekę, nes tai turėtų padėti privilioti žuvį. Tačiau dažniausiai žvejas iškeliauja, o užtekis lieka. Tokia dirbtinė kliūtis gali iš esmės pakeisti upės vagą.

Esama išgyventojų, kurie ieškodami nuotykių ar norėdami pagerinti savo įgūdžius miško gūdumoje pastato laikiną būstą panaudodami vietoje rastas medžiagas. Sveikintinas mokymosi pavyzdys. Tačiau, jeigu išmokai pasistatyti, išmok ir išardyti. Žinoma, jei nekerti gyvo medžio, gamtai matomos žalos nepadarai. Tačiau rinkdamas nuo žemės sausuolius įsiverži į trapią ekosistemą, kur kiekvienas patrauktas šakalys galimai sugriauna kažkieno kruopščiai įsirengtus namus. Pats laikinojo būsto pavadinimas suponuoja, kad jis turi būti laikinas. Pasistenk, kad išvykdamas iš laikinosios stovyklavietės ją paliktum tokią pat tuščią nuo žmogaus pėdsako, kokią ir radai.

VANDENS TARŠA

Neatsakingas stovyklautojas yra tarsi miniatiūrinė gamykla, užteršianti viską, kas yra jos pašonėje. Kiekvienas neapgalvotas veiksmas tuomet gali turėti daugiau ar mažiau ilgalaikių pasekmių gamtai, o kai kuriais atvejais ir sukelti negrįžtamą procesus.

Ilgesnio žygio ar stovyklavimo metu privalu laikytis higienos, todėl rekomenduojama bent retkarčiais nusiprausti. Ne, prakaito tvaikas nėra privalomas žygio atributas. O ir šiaip smagu pasinerti į vėsų vandenį po varginančios žygio dienos. Tačiau tavo maudynės neturėtų būti nuosprendis ežero gyventojams. Dar kartą, ne, tavo prakaitas nėra cheminis ginklas, kuris nugaišins visą ežerą, bet muilas ar šampūnas, kuriuos tu panaudosis prausdamasis, keičia vandens šarmingumą. Žinoma, vieno žmogaus panaudotą kiekį gamta lengvai apdoros, bet įsivaizduok, kokių pasekmių sukeltų, jeigu tame ežere žmonės maudysis masiškai ir kasdien. Tai gali iš esmės pakeisti vandens pH indeksą, kas turės įtakos telkinio gyvūnijai ir augalijai. Tokia pat situacija yra ir dėl ežere skalaujamų indų. Šie, be visos chemijos, dar ir maisto likučiais užteršia pakrantę.

Sprendimais yra. Namuose paprastai yra du būdai, kaip žmonės prausiasi: vonioje arba po dušu. Gamtoje galioja tas pats principas. Gali pasinerti į ežerą arba pasisemti vandens ir nusiprausti ant kranto. Indus taip pat gali išplauti pasėmęs vandens. Taigi, pasėmi reikiamą kiekį vandens, kurį gali esant poreikiui pašildyti ant laužo, pasitrauki kokius penkiasdešimt metrų nuo kranto

ir nusiprausi vandenį pildamas ant savęs. Dirvožemis pasirūpins išvalyti vandenį, iki kol jis vėl pateks į ežerą.

LAUŽAVIETĖ

Ugnis gelbsti gyvybes, sušildo kūną, pakelia moralę. Tačiau piktavalių ar lepšių rankose ji tampa aikštinga ir gobši, norinti pasigvelbti viską, prie ko prisiliečia. Kasmet supleška tūkstančiai kvadratinį metrų miškų ir pievų. Žinoma, miškų gaisrai yra neišvengiami, dažnai jie kyla dėl natūralių priežasčių. Tačiau skaudžiausia, kai gaisrų kyla nuo numestos nuorūkos ar kitos šiukšlės (čia kalbame tiek apie pačius daiktus, tiek ir apie žmones, nes kitaip jų ir nepavadinsi). Savavališkos laužavietės yra tarsi randai kraštovaizdyje. Tai yra miniatiūriniai, nenusipėjami gaisriukai, neišmanančiose rankose galintys virsti milžiniškais gaisrais. Deja, tokių laužavietėčių yra nusėti arti gyvenviečių esantys miškai, paežerės, paupiai. Po manęs kad ir tvartas...

Jeigu tau negresia pavojus gyvybei, ugnį kurk tik tam numatytoje stovyklavietėse. Taip nepakenksi gamtai dar daugiau, nei jau yra pakenkta. Jeigu neįmanoma kitaip, venk kurti ugnį ant miško paklotės ar tiesiogiai ant žemės. Naudok pakelto ugnies įrankius: skiedrinę, „šašlykinę“, metalinę laužavietę, grilių ar kitą tam tikslui pritaikytą įrankį. Taip gaisro riziką sumažinsi iki minimumo. Be to, tokia laužavietė palieka minimalų pėdsaką arba visiškai jo nepalieka.

NEPALIKTI PĖSAKŲ

Šis principas nėra vienietinis veiksmas, apimantis tau atsidūrus miško tankmėje. Tai – gyvenimo būdas, kasdienis pasirinkimas, kurį darai kiekvieną akimirka, atlikdamas kiekvieną veiksmą. Tai giliai įsišaknijusi pagarba gamtai, taip pat ir kitam žmogui. Žmogus yra pratęs savanaudiškai sunkti visus gamtos išteklius, savintis teritorijas, jas žymėti, jas palaužti ir deformuoti. Jam nesvarbu, kas bus po jo. Bet tau tai turi būti svarbu. Pokyčiai prasideda nuo vieno žmogaus, o pavyzdys, geras ar blogas, yra užkrečiamas. Kartą su drauguėjome pasivaikščioti Trakuose palei ežerą vingiuojančiu taku. Jis bekalbėdamas, visiškai natūraliai, nė nenutraukdamas pokalbio, pakėlė kiekvieną numestą šiukšlę ir panešė ją iki artimiausios šiukšliadėžės. Užsikrėčiau... Linkiu ir tau užsikrėsti. ×

ŠAULIŲ 10-OSIOS RINKTINĖS CHORAS: DAINAVIMAS PADEDA JAUSTIS GERIAU

1

Tekstas: IEVA KRIVICKAITĖ

Vos prieš dvejus su puse metų gimusi idėja Lietuvos šaulių sąjungos Karaliaus Mindaugo šaulių 10-ojoje rinktinėje suburti meno kolektyvą šiandien skleidžiasi džiuginančiais rezultatais – rinktinės ir sąjungos renginiuose skamba mišrus choras „Para Bellum“. Apie choro atsiradimo istoriją, įspūdingiausius koncertus ir ateities planus pasakoja Unė Babickaitė 1026-ojo atskirojo būrio vadė Rita Gudė ir choro meno vadovė Lina Jaskevičienė.

1. Pirma dešinėje – choro meno vadovė L. Jaskevičienė, antra dešinėje – 1026-ojo būrio vadė Rita Gudė. Nuotr. aut. Olga Posaškova

12

Choras lavina ir šaulystėje reikalingus įgūdžius: atsakomybę, komandinį darbą, tvarkingą išvaizdą.

PRADŽIA ĮKVĖPĖ HIMNAS

Rita Gudė prisimena, kad tuomet, kai į Šaulių sąjungą atėjo dirbti viešųjų ryšių specialiste, daug dėmesio skyrė vidinės komunikacijos klausimams ir renginiams. O juose buvo justai, kad trūksta meno kolektyvo – didžiausioje rinktinėje jo nebuvo nė vieno. Artėjant 2023 metų liepos 6-ąją numatyta naujų šaulių priesaikai kilo klausimas – kas ceremonijos metu giedos Lietuvos Respublikos himną? R. Gudė ėmėsi iniciatyvos ir himnui giedoti subūrė kelis dainuojančius šaulius. „Iš pradžių repetavome pasileidę himno įrašą internete, bet netrukus pajutome, kad trūksta profesionalo rankos, – prisimena 1026-ojo būrio vadė. – Vienas iš šaulių sako: pabandyčiau paskambinti sesei. Ta sesė buvo choro dirigentė Lina Jaskevičienė.“

Per kelias repeticijas L. Jaskevičienė šaulius paruošė giedoti. „Pirmojoje repeticijoje buvo du vyrai ir keturios moterys, – pasakoja ji. – Kompanija nepaprastai linksma, nors susitikusi pirmą kartą. Liepos 6-ąją ant Stalo kalno buvo labai daug jaudulio. Priesaikos ceremonija prasidėjo 21 valandą, nuo himno. Tai buvo rimtas pasirodymas ne tik choristams, bet ir man – tiek daug klausytojų, tokioje erdvėje, tokia progą... Pavyko puikiai, o grįžusi namo, atsimenu, sakiau: kaip norėčiau, kad tai nesibaigtų.“

„Jausmas giedoti himną buvo labai geras, – pritaria R. Gudė, – todėl nutarėme, kad reikia tęsti. 2023 metų rudenį paskelbėme atvirą kvietimą prie choro norintiems prisijungti šauliams, ir choras pradėjo po truputį augti.“

KAIP BE NUOTYKIŲ!

2023 metų spalį prasidėjo reguliarios repeticijos, kuriose dainavo jau dešimt choristų. Tarp jų buvo ir rimtesnės chorinės patirties turinčių žmonių. Į kolektyvo repertuarą L. Jaskevičienė pirmiausia

įtraukė Alvydo Jegelevičiaus „Kariškų dainų popurį“, Raimondo Katino kompoziciją „Palinko liepa šalia kelio“. Vadovė prisimena, kad kaskart gavę naujas natas choristai negalėdavo patikėti, kad tikrai pavyks, bet atkakliu darbu kiekvieną iššūkį įveikdavo.

L. Jaskevičienė pasakoja, kad nuotykių choro gyvenime netrūksta. Visiems ypač įsiminusi repeticija, kurios metu vadovė grojo telefonu. Iš pradžių choras neturėjo pianino, kuris yra būtinas repeticijoms, tad ji iš namų vežiodavosi savo seną instrumentą. O šis vienos repeticijos metu ėmė ir sugedo. Repeticija nenutrūko – dirigentė į telefoną atsisiuntė pianino klaviatūros programėlę ir grojo ja. Po šio nuotykių chorui buvo nupirktas elektrinis pianinas.

Vienas iš įsimintiniausių choro nuotykių scenoje – 2024 metų birželio pabaigoje vykusio naujų šaulių priesaikos ceremonija Katedros aikštėje, Dainų šventės atidarymui paruoštoje scenoje. Nors renginys vyko pavakare, lauke laikėsi 34 laipsnių karštis. Renginio scenarijuje buvo numatyta, kad jo metu choras atliks trumpas dainas, o pačioje pabaigoje, dalyviams ir žiūrovams jau skirstantis, fone padainuos 9 minučių trukmės kompoziciją „Palinko liepa šalia kelio“. Renginiui beveik pasibaigus, bet vadams dar nespėjus paleisti rikiuotės, garso operatorius per anksti paleido akompanimentą. Renginio dalyviams teko karštyje išklausti visą ilgą kūrinį, kuris nuo to laiko juokais tapo choro simboliu.

DAINAVIMAS PADEDA JAUSTIS GERIAU

R. Gudė sako, kad po kiekvieno viešo pasirodymo prie choro prisijungia vis daugiau žmonių – vėlyvą 2024 metų pavasarį chorui dalyvaujant Varėnos dainų šventėje, scenoje jau stovėjo 20 šaulių. Žmonės chore, pasak R. Gudės, labai įvairūs: kai kurie studijuoja muziką, kiti dainavę vaikystėje ar studentavimo laikais, bet yra ir tokių, kurie nepažįsta natų, dainuoti mokosi iš klausos.

„Apie dainavimo chore naudą kalba net ir moksliniai tyrimai, – sako R. Gudė. – Būna, kad ateinu į repeticiją prastos savijautos, o išeinu tarsi išsimiegojusi, kupina energijos. Važiudama netrumpą kelią namo dar klausausi choro įrašų ir jais mėgaujuosi. Labiausiai džiugina procesas repeticijose, kai naujas kūrinys pradeda įgyti formą – stebuklas patirti, kaip iš nieko atsiranda toks grožis.“

Choras lavina ir šaulystėje reikalingus įgūdžius: atsakomybę, komandinį darbą, tvarkingą išvaizdą.

Įspūdingas muzikines patirtis choras ketina dar pildyti.

„Prieš koncertus choristai labai atsakingai vieni kitus apžiūri, tvarko vieni kitų uniformas, skolina vieni kitiems detales, valosi batus, – šypsosi L. Jaskevičienė. – Niekada nesu girdėjusi, kad sakytų: ai, šį kartą nieko tokio, galime leisti sau atsipalaiduoti. Jie visuomet stengiasi atrodyti pavyzdingai.“

„Labai jaučiasi, kaip einant laikui žmonės chore auga ir tobulėja, – sako R. Gudė. – Metai iš metų lankydamas repeticijas tikrai gali užaugti savimi pasitikinčiu, solidžiu choristu.“

ĮSPŪDINGOS MUZIKINĖS PATIRTYS

Įspūdingiausiu choro renginiu L. Jaskevičienė įvardija 2025 metų naujų šaulių priesaikos ceremoniją Trakų pusiasalio pilyje: „Atmosfera buvo ypatinga – tiek žmonių, tokia vieta, o mes su orkestru plėšiame himną. Tąkart atlikome ir Donato Zakaro harmonizuotą džiukų liaudies dainą „O kai saulūtė tekėjo“. Prieš pat kūrinį kalbėjęs Lietuvos šaulių sąjungos vadas Linas Idzelis savo kalbą baigė mintimi, kad „mes nedrebėsime ir nugalėsime“. Lygiai tokiu pačiu tekstu, specialiai nederinus, kad po jo kalbos atliksime šį kūrinį, baigėsi ir mūsų daina. Vadas atsiskuto nuostabos pilnu žvilgsniu.“

Tądien dalis choro giedojo ir šv. Mišiose – buvo pakviesti prisijungti prie Adrijos Čepaitės vadovaujamo grigališkojo choralo kolektyvo.

„Dažnai po pasirodymų žmonės prieina arba parašo – visi sutaria, kad sunku ir įsivaizduoti, kaip anksčiau rinktinėje nebuvo choro, – džiaugiasi R. Gudė. – Repetuojame sąžiningai, kiekvieną trečiadienį, tad nenuostabu, kad ir rezultatas yra puikus, koncertuojame tikrai kokybiškai.“

Įspūdingas muzikines patirtis choras ketina dar pildyti. Artimiausiuose tiksluose – dar praplėsti savo gretas (šiuo metu chore laukiamos soprano dainuojančios moterys ir visais balsais dainuojantys vyrai) bei rasti koncertmeisterį. Tiek choro vadovė, tiek atskirojo būrio vadė sutaria, kad choro tikslas yra įsilieti į Lietuvos chorinę bendruomenę ir joje garbingai atstovauti Lietuvos šaulių sąjungai: dalyvauti chorinės muzikos konkursuose, 2028 metų Lietuvos dainų šventėje, vykti į koncertines keliones. x

PARTIZANINIO KARO KRAŠTOVAIZDIS

Tekstas: DR. AISTĖ PETRAUSKIENĖ

13

1. Palapišės miške (Raseinių r. sav.) buvusios įtvirtintos Žemutinės partizanų stovyklos vaizdas. 1946 metų liepos 6 dieną šioje ir greta buvusioje Aukštutinėje įtvirtintoje stovykloje įvyko kautynės. 2013 m. Nuotr. aut. Gediminas Petrauskas

2. Vytauto apygardos partizanai atviro tipo stovykloje 1947–1948 metais. Vietų, kurios neturi išlikusių fizinių požymių ir tiesioginių liudininų, fiksavimas šiandien vienas sudėtingiausių. Iš Romo Kauniečio asmeninio archyvo

Lietuvos partizaninis karas paliko ryškų pėdsaką mūsų tautos istorijoje ir žmonių atmintyje. Tačiau toks pat ryškus, tik gal kiek prasčiau atpažįstamas, tas pėdsakas regimas ir kraštovaizdyje. Nė neabejaju, kad daugelis yra matę bunkerio duobę, lankęsi žūties vietoje, kažkam gal tekę dalyvauti minėjime partizanų kautynių vietoje. Vis dėlto partizaninio karo kraštovaizdis gerokai įvairesnis ir gausnesnis, nei esame pratę jį matyti.

Šis tekstas – tai įvadas į partizaninio karo kraštovaizdį. Kiekviename numeryje, aptardama skirtingas partizaninio karo vietas, stengsiuosi išplėsti paprastai siaurai suvokiamą jų lauką. Kalbėsime ne tik apie žūtis ar kapų vietas, bet ir apie sociokultūrinę būsimo laisvės kovotojo aplinką, priesaikos vietas, slėptuves, žemines, bunkerius ir stovyklas. Taip pat – apie susitikimų ir sąskrydžių vietas, santuokas, archyvų slaptavietes, rėmėjų sodybas, ryšių punktus ir vadinamąsias „pašto dėžutes“.

Šiame pasakojime atsiras ir kautynių, susidūrimų ir pasalų vietas, arešto ir tardymo erdves, žūtis taškai, palaikų niekinimo ir užkasimo vietas, laikinos palaikų slėpimo vietas, kapai bei bausmių vykdymo vietas. Kai kurios jų buvo kolektyvinės, kitos – itin asmeniškios, susijusios su individualiomis patirtimis ir likimais. Tačiau visos jos priklauso bendram laisvės kovų pasakojimui ir šiandien turėtų būti suvokiamos kaip nedaloma partizaninio karo kraštovaizdžio dalis.

Žvelgdami į šias vietas ne po vieną, o kaip į tarpusavyje susijusią visumą, galime pereiti nuo pavienio taško prie sudėtingo, gyvo ryšių tinklo – tokio, koks ir buvo pats partizaninis karas. 2014 metais kalbinta partizanų rėmėja Ona Jokūbaitytė-Sirusienė, kilusi iš Einoraičių k. (Radviliškio r.), prisiminė: „Rusikai taip ir sakydavo, saka, visi... Lietuvoj visi apraizgyti voratinkliu, skaitos, visi ryšinykai. Visi užsiėmėn, taip jau [...] Jūs visi, saka, apraizgyti vora-

2

tinkliu. Nu taip panašiai ir būdava. Mažai būdava, kas, pas katrą neužeidava.“

Partizaninio karo kraštovaizdis – tai daugiau nei dešimtmetį trukusių pasipriešinimo veiksnių išraiška ir vėliau, per atminimo ženklus, išreikštas jo tęsinys. Partizaninio karo metais susiformavęs kraštovaizdis apėmė ne tik kovų ar slėptuvių vietas, bet ir kasdienio gyvenimo, ryšių ir paramos erdves. Laisvės kovotojo gimtinė galėjo tapti rėmėjų namais ar slėptuve, kaimyno sodyba – ryšių punktu, o artimiausias miškas – stovyklos, sąskrydžių ar kautynių vieta. Net ir žuvusiųjų palaikų išniekinimas, užkasimas ar retais atvejais – palaidojimas tapo šio kraštovaizdžio dalimi, liudijančia smurto ir pasipriešinimo mastą.

Pasibaigus partizaniniam karui, miškai ir laukai neliko tušti. Juose išliko pėdsakai – kartais aiškiai matomi, kartais tik nujaučiami. Tačiau ilgus metus apie juos nebuvo galima kalbėti. Okupacinė valdžia siekė, kad partizaninis karas išnyktų ne tik iš viešosios erdvės, bet ir iš atminties – o pats prisiminimas būtų suvokiamas kaip pavojingas ar net nusikalstamas.

Atgimimo metais, kai dar buvo gyvi daugelis laisvės kovų dalyvių, pirmasis veiksmas buvo aiškus – pagerbti žuvusiuosius. Todėl visiškai natūralu, kad dėmesys sutelktas į su mirtimi susijusias vietas: žūtis, užkasimo, kapų. Vis dėlto šis išgyventų patirčių diktuojamas poreikis kartu susiaurino partizaninio karo vietų suvo-

kimą – miškas ir jo aplinka imta matyti pirmiausia kaip mirties, o ne kaip gyvenimo ir kovos erdvė. Iki šiol partizaninio karo atmintis dažniausiai siejama su aukos motyvu. Atminimo vietų žemėlapyje dominuoja žūtis taškai, o platesnė kovos geografija lieka nuošalyje. Toks dėmesio sutelkimas į žuvusiuosius nėra išskirtinis Lietuvos atvejis – daugelyje šalių po didelių karinių konfliktų atmintis pirmiausia formuojama per aukų pagerbinimą.

Atkūrus nepriklausomybę, šis martirologinis pasakojimas greitai tapo dominuojantis ir buvo perimtas valstybės institucijų. Kadangi kryžiai ir paminklai dažniausiai buvo statomi žūtis, palaikų užkasimo ar palaidojimo vietose, būtent su mirtimi susijusios erdvės tapo labiausiai matomos kraštovaizdyje. Tai padėjo sugrąžinti teisingumą žuvusiesiems ir jų artimiesiems, tačiau kartu nustumė į šešėlį kitas partizaninio karo vietas – tas, kuriose buvo ne tik žūstama, bet ir gyvenama, kovojama, organizuojamasi.

Dėl to viešajame pasakojime dažniau fiksuojamos ne pačios istorinių įvykių vietas, o tie taškai, kuriuose po nepriklausomybės atkūrimo atsirado paminklai – tendencija, matoma daugelyje laisvės kovų atlasų, žemėlapių ir internetinių svetainių. Šioje vietoje galima pabrėžti, kodėl svarbios tikslios partizaninio karo vietos, kodėl paminklai pakelėse ar pamiškėse yra ne apie partizaninį karą, o apie tam tikrą atminties perdavimo formą. Kraštotyrininkas Balys Juodzevičius yra pasakęs, >>

Per pavyzdžius ir patirtis, per pavienes ir grupines istorijas kartu pamatysime ne tik žūstančios ir besiaukojančios Lietuvos vaizdą, bet pirmiausia kovojančios.

3

kad paminklus statome sau, ne jiems. Viliuosi, kad straipsnių ciklas apie partizaninio karo vietas leis keisti požiūrį, kad ne paminklą, kryžių ar informacinį stendą verta pagerbti ir atminti, bet įvykių vietas ir juose veikusių žmones. Vieta savaime yra svarbi ir reikšminga, neretai netgi unikali partizaninio karo kontekste.

Per pavyzdžius ir patirtis, per pavienes ir grupines istorijas kartu pamatysime ne tik žūstančios ir besiaukojančios Lietuvos vaizdą, bet pirmiausia kovojančios. Mano siekis – ne tik išplėsti skaitytojo požiūrį apie partizaninio karo vietų įvairovę, bet ir paraginti kiekvieną iš jūsų gausinti šį aruodą. Naujausi karo tematiką nagrinėjantys kraštovaizdžio tyrimai pabrėžia tarpdisciplininio požiūrio svarbą, jungiančią istoriją, antropologiją, archeologiją, kultūrinę geografiją, atminties studijas, technologijų taikymą ir kitas sritis. Štai čia kiekvienas iš jūsų galite tapti tyrėjais.

Nuo 2021 metų Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos sudaro galimybę visiems suinteresuotiems asmenims paprasčiausiai, nesudėtingai pildomoje formoje siūlyti objektus inventorizacijai (plačiau žr.: kpd.lt Siūlyti objektą inventorizacijai). Tai nedidelis, bet svarbus pirmasis žingsnis, kviečiantis vietas bendruomenės atsigręžti į savo krašto istoriją ir kartu pildyti laisvės kovų vietų žemėlapi.

Lauko tyrimų patirtis rodo, kad partizaninio karo atmintis vis dar gyva daugelyje Lietuvos vietovių. Šie pasakojimai ne visuomet tikslūs, dažnai fragmentiški, tačiau net ir neliekant gyviems istorinių įvykių liudininkams, šeimos ir bendruomenėse perduodama atmintis leidžia atverti iki šiol menkai pažintus partizani-

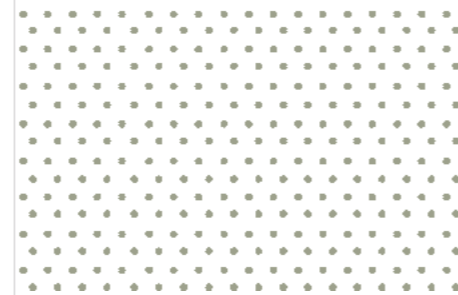
4

nio karo kraštovaizdžio sluoksnius. Ne kartą po renginių, skirtų partizaninio karo vietų įvairovei, prie manęs pridedavo klausytojai ir siūlydavo parodyti savo krašte išlikusias bunkerio duobes, nurodyti rėmėjų sodybas ar įvardyti ryšių punktus. Neabejoju, kad tokių vietų žino ir „Trimito“ skaitytojai.

Tikiu, kad piliečių iniciatyva galime sugrąžinti atmintį partizaninio karo vietoms. Virtualus žemėlapis nieko nekainuoja – tai ne paminklai ar informaciniai stendai, kuriems reikia lėšų ar leidimų. Tai gali tapti atminties paminklu, tyliai apraizgančiu Lietuvą tankiu, gyvu „voratinkliu“.

Turėdami tokius žemėlapius suteiksime šioms vietoms gyvastį: galėsime lengvai įtraukti jas į teminius maršrutus, žygiuoti

būriais ar pavieniui, nes istorija gyva tol, kol ją prisimename ir prie jos prisiliečiame. Galbūt Tavo įvesta vieta, atsiradusi inventoriuje, taps Krašto apsaugos ministerijos bei Lietuvos šaulių sąjungos rengiamų partizanų pagerbimo žygių „Samanomis sąmoningi“ dalimi – mažu, bet gyvu tiltu, jungiančiu praeitį su dabartimi. x

3. Pagrendos miško (Elektrėnų sav.) bunkerio vieta po archeologinių tyrimų. Kol kas tai vienintelis atvejis, kai po tyrimų bunkeris nebuvo atstatytas, o sutvarkyta aplinka išlaikant buvusį bunkerio dydį. 2014 m. Nuotr. aut. Gediminas Petrauskas

4. Archeologinių žvalgymų metu Užpelkių miške (Radviliškio r.) partizanų kautynių vietoje rastas žiedas. Tikėtina, priklausęs kautynių metu žuvusiems 1949 metų vasario 16 dienos LLKS Tarybos deklaracijos signatarui Petriui Bartkui-Žadgailai arba Broniui Liesiui-Nakčiai. 2016 m. Nuotr. aut. Gediminas Petrauskas

APIE AUTORĘ

Esu dviejų vaikų mama, istorikė, humanitarinių mokslų daktarė. Mano tyrimų tema – Lietuvos partizaninis karas, tačiau kartu man tai ir kasdienis gyvenimas, visuomeninė veikla, nes esu Lietuvos laisvės kovos įamžintojų sąjūdžio (dar žinomo kaip Partizanų Lietuva) pirmininkė. Dirbu Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Labai didžiuojuosi, kad dabar jau esu ir šaulė.

Nuotrauka: SILVESTRAS SAMSONAS

Partizaninio karo kraštovaizdis – tai daugiau nei dešimtmetį trukusių pasipriešinimo veiksmų išraiška ir vėliau, per atminimo ženklus, išreikštas jo tęsinys.

Čia galite siūlyti objektus

PISTOLETAS APS: ĮDOMI ATGYVENA

Tekstas ir nuotraukos:
VALDAS KILPYS

KEISTAS, BET ŠAUDANTIS

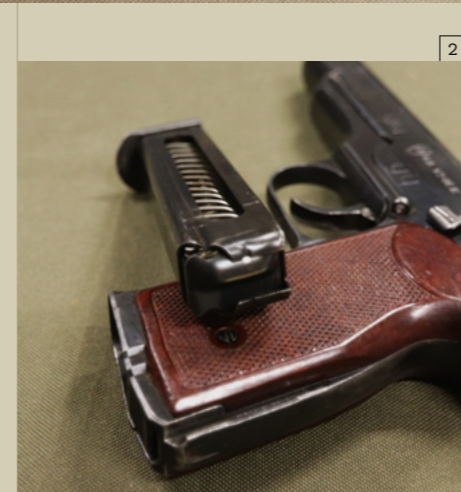
Susidūrus su tokio pobūdžio „geležimis“ apima pasididžiavimas, kad esame ginkluoti šiuolaikiškais ginklais. Pistoletas APS yra nuo šiuolaikinių vystymosi tendencijų atsilikęs šviesmečiatis. Tai didelis, sunkus, nepatogus nešiotis, bet vis vien šaudantis ginklas, kurį iki šiol naudoja Rusijos kariai. Kaip ir kiekvienas okupantų kariuomenėje naudojamas ginklas, jis yra apaugęs neįtikėtinais mitais. APS dažniausiai traktuojamas kaip „superagentų superginklas“. Vytauto Didžiojo karo muziejaus saugyklose pavyko rasti vieną tokį ir įdėmiau apžiūrėti...

Pistoletas buvo sukurtas 1940-ųjų pabaigoje, o Sovietų kariuomenės daliniuose pradėtas naudoti nuo 1951 metų. Jis yra PM arba Makarovo pistoleto bendraamžis. Kažkuo net panašus: šauda tokio pat kalibro šoviniai ir net forma šiek tiek jį primena. Jo kūrėjas yra sovietų pasaulyje žinomas ginklų konstruktorius Igoris Stečkinas. Jis yra tikrai neprasto ir itin pigaus pistoleto automato PPS kūrėjas. Oficiali sovietinė APS abreviatūra – 56-A-126.

Pirminis aptariamo pistoleto kulkosvaidžio kūrimo sumanymas buvo sietinas su specializuotais daliniais, kuriems automatas yra tiesiog per didelis ir iš dalies nereikalingas ginklas (lakūnai, tankistai, specialieji daliniai, artileristai ir t. t.). APS buvo naudojamas visuose „sovietijos“ inicijuotuose karuose ir konfliktuose: Vietname, Sirijoje, net Ukrainos kare jų vis dar pasitaiko. Šio ginklo gamyba nebuvo ilga, nes buvo nutarta jį keisti gerokai sutrumpintais automatais AKMSU.

1. Pistoletas gana masyvus.
2. Dėtuvėje šoviniai dedami dviem eilėmis, telpa 20.
3. Ginklo dėklas naudojamas kaip buožė. Nepatogu, bet geriau nei nieko.
4. Pavyko rasti vieną nuotrauką, kur Ukrainos kovotojas stovi su pistoletu APS Donecko oro uosto gynyboje. Šaukinys – Rachman.

Beje, būta ir šikios tokios APS tautos. Tai vadinamasis APB („Avtomaticheskiy Pistolet Besshumniy“), kuris buvo skirtas sovietų ir Rusijos slaptosioms tarnyboms. Jis turi be proto ilgą garso slopintuvą, atrodo kaip savotiškas ginklas frankenšteinas. Dar prie jo komplektuojama keistoka iš storos vielos išlankstyta buožė ir nežmoniško didumo dėklas.

DIDELIS GINKLAS, BET MAŽAS ŠOVINYS

Ginklas iš tiesų nemažas, kažkuo primena [pagal dydį ir svorį] Izraelyje kurtą „Desert Eagle“ pistoletą. Teko matyti mokomųjų filmų, kur patariama juo naudotis tiesiog vietoje lazdos. Suėmus už vamzdžio, jis tikrai gali padėti artimoje kovoje vietoje kokio pagaliao.

APS ganėtinai patogus rankoje, nors tiems, kurie mėgsta kiek didesniu kampu vamzdžio atžvilgiu pasuktas rankenas, jis nepatiks. Dėl didžiulio svorio atatranksos nesijaučia, nuleistukas taip pat mieliau, lengviau spaudžiasi nei jau minėtojo PM. Subjektyviai, kiek per ilga laisva eiga, bet yra mėgstamų ir tokį.

Regis, rusai, kaip ir viską pasaulyje, tiesiog pasivogė vokiečių sukurtą mechanikos sistemą. Išardymas labai panašus į PM. Nuleistuko skliautelis trūktelimas žemyn, ir spyna per ginklo galinę dalį tiesiog numaunama nuo vamzdžio, ant kurio uždėta gražinamoji spyruoklė. Keitklis – trijų padėčių. Priekyje sauga, per vidurį pavieniai šūviai, o atsukus atgal pistoletas šauda automatine ugnimi.

Išskirtinė savybė – keičiamas taikiklių atstumas. Rifliuotais skrituliukais galima pasukti ir jį pakelti aukštyn arba leisti žemyn, priklausomai nuo atstumo (25, 50, 100 ir 200 metrų). Dar vienas unikalnis dalykas yra gana nepatogus ir didelis (dažniausiai gaminamas iš tuomet populiarus bakelito) ginklo dėklas, kurį galima naudoti kaip buožę jį tvirtinant prie pistoleto rankenos (panašiai kaip „Mauser C96“ ar ispaniškasis „Astra 900“, nuo kurių ši buožė neabejotinai nukopijuota). Šaudant automatine ugnimi tai neabejotinai naudingas dalykas, nors šaudymo linija kiek per aukšta.

Kadangi ginklo mechanika veikia atatranksos principu, greitašauda mažinama APS rankenoje įmontuotu mechanizmu (aukštyn žemyn slankiojanti plokštelė), kuri pristabdo spynos judėjimą ir greitašaudą sumažina iki kontroliuojamų 700–750 šūvių per minutę. Kitu atveju 20 šovinių talpos dėtuvė būtų ištuštinama per kelias sekundes.

Realiai šis pistoletas įdomus, bet turi dvi dideles problemas: pirmoji yra jo dydis, o antroji – šoviny. Jis neabejotinai per silpnas tokio pobūdžio ginklui. Kiek teko žiūrėti atsiliepiamus, net patys rusai skundžiasi būtent dėl to.

TECHNINIAI DUOMENYS

- Svoris:** 1,22 kg;
- Ilgis:** 225 mm;
- Vamzdžio ilgis:** 140 mm.
- Kalibras:** 9 x 18 mm.
- Greitošauda:** 750 šūvių per minutę;
- Efektyvumas:** 50–200 m;
- Dėtuvė:** 20 šovinių dviem eilėmis. x

PSICHOLOGINIS PASIRUOŠIMAS BAZINIŲ ŠAULIŲ JĖGŪDŽIŲ KURSAMS

Tekstas: DR. MYKOLAS SIMAS POŠKUS

Tapti šauliu yra iššūkis, ir veikiausiai niekas nestoja į šaulių sąjungą besitikėdamas lengvų išvykų ir malonaus išsklavimo gamtoje, deginantis saulutėje ir grybaujant. Mokymai, kurie laukia naujai į sąjungą įstojusių šaulių, bus fiziškai ir emociškai varginantys, tad visiškai normalu tam ruoštis. Tai, kas naujai įstojusių šaulių laukia mokymuose, – pasakys vadai, o ko tikėtis savo galvoje – aptarkime čia.

1

Su Lietuvos kariuomenės šauktiniais ir savanoriais atlikti tyrimai mums gali suteikti nemažai įžvalgų. Atlikti tyrimai atskleidė, kad šauktiniai ir savanoriai turi vieną esminį skirtumą: savanorių baziniai psichologiniai poreikiai – artumo su kitais, kompetencijos ir autonomijos – yra pastebimai geriau patenkinti nei šauktinių. Tai neturėtų stebinti, nes savanoriai patys priėmė sprendimą tarnauti kariuomenėje, tai buvo jų autonomijos išraiška ir jie to norėjo. Kariuomenė taip pat jiems suteikia bendruomenę, kuria jie gali pasitikėti ir netgi jai patikėti savo gyvybę. O nuolatinis tobulėjimas per mokymus ir kariuomenėje sutinkami iššūkiai padeda patenkinti kario kompetencijos poreikį. Nors šaulių sąjungoje veiklos yra kiek kitokios nei kariuomenėje, tie patys principai turėtų veikti ir čia. Šauliai turi progą tapti glaudžios bendruomenės dalimi, išmokyti vertingų įgūdžių ir visa tai daryti ne dėl to, kad kažkas

liepė, bet iš nuoširdaus noro ir laisvo pasirinkimo būti šauliais. Tad labai tikėtina, kad dalyvavimas šaulių veiklose ir mokymuose, nors ir nebus lengvas, bus itin emociškai apdovanojantis ir galbūt netgi prisidedantis prie pilnatvės jausmo.

Vis dėlto reikia tikėtis ir sunkumų. Tyrimai su kariais rodo, kad kario psichologinė ištvermė ir atsparumas yra dinamiški ir kinta mokymų metu. Mokymų pradžioje kariai jaučiasi psichologiškai ištvermingi, tačiau ištvermė sumažėja mokymų viduryje ir vėl pakyla jų pabaigoje. Tai yra labai natūralus procesas, kuris priklauso nuo aibės veiksnių, tačiau paprasčiausia jį suprasti taip: mokymų pradžioje karys jaučiasi ištvermingai, nes dar nesusidūrė su sunkumais mokymuose

ir yra kupinas entuziazmo, mokymų viduryje – susikaupę iššūkiai ir fizinis bei emocinis stresas pasiekia savo piką, karys gali jausti pasimetimą, abejoti savo gebėjimais ir kompetencija, tačiau mokymų pabaigoje, kai visi iššūkiai jau žinomi ir sukurtas kompetencijų bagažas yra pakankamai didelis, kad karys galėtų susitvarkyti su kylančiomis situacijomis, – pakyla ir kario psichologinė ištvermė. Labai tikėtina, kad ir naujieji šaulių sąjungos nariai patirs šią dinamiką. Tai svarbu žinoti, nes suprasdami, kas su mumis vyksta, žinosime, kad ugdydamiesi ir treniruodamiesi visi galime perlipti per šią duobę, o perlipę ne tik jausimės gerai, bet taip pat būsime paaugę savo žiniomis, gebėjimais, tapsime stipresni fiziškai ir emociškai.

Fizinio kūno treniravimas nėra svetimasis daugeliui šaulių, tačiau ne ką mažiau svarbu treniruotis ir psichologiškai. Atsparumas stresui, emocinė ištvermė ir gebėjimas išlikti ramiam įtampos ar diskomforto sąlygomis yra treniruotinos kompetencijos. Tai suprantant, reikia naudotis proga šaulių mokymuose stebėti save, savo reakcijas į situacijas ir ugdytis gebėjimą į jas reaguoti taip, kaip dera padėti kitiems pasirengusiam žmogui. Sudėtingos fizinės sąlygos yra išbandymas ne tik mūsų kūnui, tai treniruoja mūsų sielą. x

1. Straipsnio autorius dr. Mykolas Simas Poškus yra šaulys ir psichologas, daug metų užsiimantis psichologinio konsultavimo praktika. Mykolas Simas taip pat vykdo įvairaus pobūdžio mokslinius tyrimus, dauguma iš jų susiję su gamtai draugiško elgesio prognozavimu ir skatinimu, asmenybės charakteristikų vaidmeniu formuojant elgesį.

15

GENEROLO JONO ŽEMAIČIO
LIETUVOS KARO AKADEMIJA

STOK I LIETUVOS KARO AKADEMIJĄ

Prisidėk
prie valstybės
gynybos!

Rinkis
karininko profesiją
ir tapk karininku!

100 % valstybės
finansuojamos studijos

apgyvendinimas

maitinimas

karinė apranga
ir ekipuotė

stipendija
550–1 400 Eur

bakaluro diplomas ir
leitenanto laipsnis baigus
studijas

WWW.LKA.LT

PRENUMERUOK IR SKAITYK 2026

Prenumerata metams – 20 eurų
Prenumerata pusmečiui – 10 eurų

www.prenumerata.lt

